

υπαρκτή αριστερά, ανύπαρκτη προοπτική παρατηρήσεις και σκέψεις με αφορμή μια συζήτηση στην Θεσσαλονίκη

Του Κωστή Παπαϊωάννου

Στις 28 Ιανουαρίου 2006 οργανώθηκε στο κοινωνικό κέντρο Θεσσαλονίκης μια ενδιαφέρουσα πολιτική συζήτηση με θέμα **"Κοινωνικός ιστός, ταυτότητες και το αίτημα της κοινωνικής αλληλεγγύης στη Θεσσαλονίκη"**. Εισηγητές ήταν ο Νίκος Γκλαρνέτατζης (Ν.Γ.) και ο Μιχάλης Μπαρτσίδης (Μ.Μ.). Την συζήτηση παρακολούθησε ένας αρκετά μεγάλος, για τα συνήθη δεδομένα, αριθμός ατόμων. Οι εισηγήσεις κράτησαν το ενδιαφέρον των ακροατών και η συζήτηση που επακολούθησε ήταν αρκετά ζωντανή, άσχετα από το περιεχόμενο της, το οποίο άλλωστε θα επιχειρήσω να παρουσιάσω με έναν κριτικό τρόπο. Οι λόγοι για τους οποίους αυτή συζήτηση χρησιμοποιείται σαν παράδειγμα, είναι γιατί δεν γίνονται συχνά τέτοιες συζητήσεις και γιατί η συγκεκριμένη συζήτηση ανέδειξε το βασικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η λεγόμενη "Υπαρκτή Αριστερά" στην προσπάθεια της να επιβιώσει μέσα στο σημερινό πολιτικό κλίμα.

Το ευρύτερο πλαίσιο της συζήτησης, είναι ένας χώρος, κομματικά αλλά και πολιτικά, ακαθόριστος, στον οποίο συνυπάρχουν τα λεγόμενα κοινωνικά κινήματα, (των οικολόγων, των γυναικών, υπέρ των μεταναστών, υπέρ των δημοκρατικών δικαιωμάτων, εναντίον των συνόρων, εναντίον του ρατσισμού κ.λπ.) τα οποία διαπλέκονται με επίσης ακαθόριστο τρόπο με τις διάφορες κομματικές συγκροτήσεις της Αριστεράς εκτός από το ΚΚΕ, του οποίου η πολιτική γενικά αλλά και η θέση μέσα στις εξελίξεις του χώρου της λεγόμενης υπαρκτής Αριστεράς, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή και μελέτη. Ιδιαίτερη σημασία έχει η επικάλυψη του χώρου που περιγράφουμε με τον πανεπιστημιακό, πολλοί από τον οποίο, ασχολούνται επίσης με τα θέματα που απασχολούν τα κοινωνικά κινήματα, μέσω των λεγομένων κοινωνικών επιστημών. Η ενότητα του πλαισίου αυτού δημιουργείται από κοινή παραδοχή ότι αυτός ο χώρος ανήκει στην ευρεία Αριστερά, και από την κοινή παραδοχή ότι είναι αδύνατο να ενοποιηθεί, ιδεολογικά και πολιτικά. Αυτές οι δύο παραδοχές είναι άλλωστε και ο λόγος που το ΚΚΕ, επιδιώκοντας την "ηγemonία" με την πιο παρεξηγημένη εκδοχή της εννοίας αυτής, δεν συμμετέχει στις κινήσεις και εκδηλώσεις αυτού του χώρου.

Η συγκυρία της εκδήλωσης, όσο κι αν αυτό δεν ομολογείται, ορίζεται από το γεγονός ότι πλησιάζουν οι Δημοτικές Εκλογές και η σύνοδος στην Αθήνα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ, δημιουργώντας έδαφος για όχι και πολύ διαφορετικές φιλοδοξίες. Η σχέση όμως της συζήτησης με τις δημοτικές προεκλογικές κινήσεις έγινε φανερή από το γεγονός του εντοπισμού του προς εξέταση πολιτικού ζητήματος στην Θεσσαλονίκη, με την βασική διαπίστωση ότι στη Θεσσαλονίκη υπάρχει μια εθνικιστική και ρατσιστική κατάσταση, βαρύτερη από ό,τι στην υπόλοιπη Ελλάδα. Άλλωστε η κατάσταση ονομάστηκε, και σ' αυτή την συζήτηση, "ψωμιαδισμός", δηλαδή με έναν όρο που έχει χρησιμοποιηθεί στην κόντρα του γνωστού οικολόγου κ. Τρεμόπουλου, ο οποίος ενδημεί στη Θεσσαλονίκη, εναντίον του "λαοπρόβλητου" νομάρχη Θεσσαλονίκης κ. Ψωμιάδη.

Τι ειπώθηκε στην συζήτηση

Η εισήγηση του Νίκου Γκλαρνέτατζη εξέθεσε τα στοιχεία του πληθυσμού της Θεσσαλονίκης, σαν ενδεικτικά του "κοινωνικού ιστού" της πόλης, καταλήγοντας στο "δεδομένο" ότι πρόκειται για μια πόλη χωρίς αστική τάξη και προλεταριάτο. Ο εισηγητής θεώρησε επίσης δεδομένο ότι στην πόλη αυτή, υπάρχει σε έξαρση ένα απροσδιόριστο ουσιαστικά "φαινόμενο" με χαρακτήρα περισσότερο πολιτισμικό παρά πολιτικό, για το οποίο υιοθέτησε - ελαφρά τη καρδιά - τον όρο "ψωμιαδισμός". Φαινόμενο το οποίο, κατ' αυτόν πάντα, είναι μείγμα εθνικισμού, ρατσισμού, λαϊκισμού, κ.λπ. και το οποίο απέδωσε σε μια όχι πάντα χωρίς αντιθέσεις, συνεργασία ανάμεσα στον νέοσυντηρητισμό και στον νεοφιλελευθερισμό. Την χρόνια έξαρση αυτού του φαινομένου την τεκμηρίωσε με γνωστά γεγονότα της Θεσσαλονίκης, όπως τη σφαγή των Εβραίων, τις πολιτικές δολοφονίες, την αγριότητα της καταστολής, την ανάδειξη δεξιών εκπροσώπων στις εκλογές και, για τα τελευταία χρόνια, με τις φασαρίες με τους Αλβανούς σημαιοφόρους, τις εκδηλώσεις εναντίον στον πολιτικό γάμο, και υπέρ της αναγραφής του θρησκευματος στις ταυτότητες. Ιδιαίτερη σημασία αποδόθηκε, όπως πάντα, για τον χαρακτηρισμό της πόλης σαν "αντιδραστικής" η κινητοποίηση ενάντια στην ονομασία της γειτονικής χώρας σαν "Μακεδονία".

Η εισήγηση του Μιχάλη Μπαρτσιδή αναγνώρισε την τάση *«να κυριαρχήσει στον δημόσιο διάλογο η υπόθεση περί εθνικο-ρατσιστικής "ιδιομορφίας" της Θεσσαλονίκης»*. Υιοθέτησε αυτή την υπόθεση θεωρώντας τη σφαγή των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, σαν κομβικό ζήτημα, στην μεταλλακτική εξέλιξη, από μια πόλη πολυπολιτισμική σε μια πόλη ξενοφοβική. Θεώρησε, ωστόσο, την "ιδιομορφία" της Θεσσαλονίκης σαν σύγχρονο φαινόμενο, αντίστοιχο με το Λεπενικό, που εκφράζεται σαν "εθνική προτίμηση", δηλαδή: "πρώτα οι Έλληνες" αντίστοιχα με το "πρώτα οι Γάλλοι". Θεώρησε το φαινόμενο αυτό σαν απότοκο της "αποδυνάμωσης" του "κοινωνικού κράτους" και της έλλειψης συλλογικών αξιών, σε συνθήκες σύγχρονης μετανάστευσης. Το θεώρησε τελικά σαν ένα φαινόμενο νέου φασισμού που στηρίζεται πάνω στην ανασφάλεια και στην αγωνία ταυτότητας, που νιώθουν οι

εργαζόμενοι μέσα στις σύγχρονες συνθήκες. Τέλος προσπάθησε να στηρίξει, πάνω σε αυτή την θεωρητική βάση, την πρόταση μιας αριστερής πολιτικής που θα αποσκοπούσε στην ανάπτυξη κοινωνικής αλληλεγγύης και στην αποκατάσταση μιας **σιγουριάς**, σαν αίτημα αντίπαλο στο αίτημα της **ασφάλειας**. Παρεμβλήθηκε στην εισήγηση μια κριτική του "αριστερού ιδεαλισμού", δηλαδή της αντίληψης για την "παντογνωσία" του κόμματος που έχει σαν προορισμό να "αποκαλύψει την αλήθεια στις μάζες". Έγινε επίσης μια κριτική της "θεολογικής" ρητορικής περί "αδελφосύνης των εργατών".

Οι δύο εισηγήσεις, κράτησαν μια ισορροπία ανάμεσα, στην γνωστή παραδοχή (=αποδοχή), από τον πρώτο εισηγητή, της ήττας της Αριστεράς που συνοδεύεται από μια, ηθικού τύπου, καταγγελία των νικητών και στην προσπάθεια, από τον δεύτερο εισηγητή, να τεκμηριωθεί θεωρητικά, μια (ενδεχομένως) εφικτή πολιτική της Αριστεράς. Την ίδια ισορροπία κράτησαν και οι παρεμβάσεις των παρισταμένων στην συζήτηση. Επικεντρώθηκαν: (α) στην τεκμηρίωση και ερμηνεία της αντιδραστικής ιδιορρυθμίας της Θεσσαλονίκης, (β) στο ζήτημα της ταυτότητας που τέθηκε στον τίτλο της συζήτησης αλλά δεν αντιμετωπίστηκε από τις εισηγήσεις και (γ) σε μια πρόταση, που ακούγεται συχνά τον τελευταίο καιρό, για δημιουργία "χώρων ελευθερίας" όπου θα αναπτύξει την δραστηριότητά της η Αριστερά. Για τα ζητήματα αυτά, θα μιλήσουμε πιο κάτω σ' αυτό το κείμενο.

Η παράβλεψη του πλαισίου

Ο γράφων προσπάθησε να θέσει στην συζήτηση τα εξής δύο ερωτήματα: Ποιος είναι ο ενιαίος χώρος στον οποίο απευθύνεται η πολιτική της Αριστεράς και ποια είναι η αντίθεση που συγκροτεί αυτό τον ενιαίο χώρο. Ερωτήματα που αν και είναι προφανώς θεμελιώδη δεν ξεετάζονται ποτέ, και επ' αυτού η συγκεκριμένη συζήτηση δεν πρωτοτύπησε. Τα δύο παραπάνω ερωτήματα, τίθενται εξ αντικειμένου στην προσπάθεια για την διευκρίνιση του κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο εξελίσσεται το πολιτικό φαινόμενο. Τα ερωτήματα αυτά συνήθως αγνοούνται. Ως απάντησή τους θεωρείται η αναγωγή σε δεδομένα, ορισμένων "αυτονόητων" ή στην καλύτερη περίπτωση ορισμένων υποθέσεων εργασίας. Αγνοήθηκαν και στην συγκεκριμένη συζήτηση τόσο από τις παρεμβάσεις όσο και από το κλείσιμο των εισηγήσεων. Η παράκαμψη της ανάγκης για διευκρίνιση του πλαισίου, η αντικατάσταση δηλαδή της ρήσης του Λένιν μαρξισμός είναι η συγκεκριμένη ανάλυση της συγκεκριμένης κατάστασης με την μεταμοντέρνα ρήση fuck context, είναι η γενεσιουργός αιτία της βασικής αδυναμίας όχι μόνο της συγκεκριμένης συζήτησης, αλλά και της αδυναμίας της αριστεράς να αποκτήσει μια πραγματική πολιτική στον ελληνικό κοινωνικό χώρο. Η κατανόηση των ορίων του χώρου μέσα στον οποίο διεξάγεται η πολιτική καθώς και των αντιθέσεων, δηλαδή των σχέσεων, που συνέχουν αυτόν τον χώρο, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να υπάρξει και να διεξαχθεί πολιτική. Η αστική πολιτική γενικά, σαν πολιτική εξουσίας, έχει αναγκαστικά μια εμπειρική αίσθηση του χώρου στον οποίο ασκείται, είτε μπορεί να τον ονομάσει είτε όχι. Η εκδοχή της αστικής πολιτικής

που ονομάζεται συνήθως ποικιλοτρόπως (ακροδεξιά, εθνικιστική, ρατσιστική, σεξιστική) για να μην αντιμετωπιστεί σαν ενιαία φασιστική πολιτική, επειδή έχει αφομοιώσει και συνεχίζει να αφομοιώνει τα μαθήματα που έχει δώσει παλιότερα και συνεχίζει να δίνει η Αριστερά, έχει μια πιο τεκμηριωμένη γνώση για τον κοινωνικό χώρο στο οποίο απευθύνεται, που άλλωστε είναι ο λεγόμενος λαϊκός χώρος δηλαδή ο χώρος στον οποίο απευθυνόταν η παραδοσιακή Αριστερά, και διεκδικείται σήμερα (με έναν τρόπο που δεν παραλλάζει πολύ από τον φασιστικό) μόνο από το ΚΚΕ.

Η Αριστερά όμως μαστίζεται από μια αντίφαση: Από τη μια μεριά προσπαθεί να αποκτήσει μια ενιαία δράση και από την άλλη μεριά σαρκάζει κάθε ιδέα ενιαίας αντίληψης ονομάζοντάς την "σταλινισμό"! Αυτή την παράνοια προσπαθούν να την παρακάμψουν οι ηγέτες και οι προσωπικότητες της Αριστεράς μέσω δύο μορφών ακόμα μεγαλύτερης παράνοιας. Το μεν ΚΚΕ επιχειρεί να ενοποιήσει υπό την ηγεμονία του το χώρο της αριστεράς, αδιαφορώντας για τις ιδεολογικές και πολιτικές αντιθέσεις που συγκαλύπτουν οι συμμαχίες που συνάπτει, η δε υπόλοιπη Αριστερά προσπαθεί να δημιουργήσει μια συνομοσπονδία Αριστεράς παρουσιάζοντας σαν "δημοκρατία" την ιδεολογική και πολιτική διάλυση. Πρέπει ωστόσο να τονιστεί ότι αυτές οι παρανοϊκές πολιτικές τακτικές αποτελούν μια ανεπαρκή για να μην πούμε και αρρωστημένη ανταπόκριση σε υγιέστερες εκδηλώσεις / απαιτήσεις της κοινωνικής βάσης. Εκδηλώσεις / απαιτήσεις που συνοψίζονται σε μια βαθιά επιθυμία για κοινωνική ενότητα και συνοχή. Οι κορυφές της Αριστεράς ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της βάσης κατά έναν τρόπο που να μοιάζει πολιτικός αλλά που αποκλείει κάθε δυνατότητα συγκρότησης μιας σύγχρονης αριστερής πολιτικής.

Η συγκρότηση μιας πολιτικής απαιτεί συζήτηση αλλά η παράκαμψη των ουσιαδών ερωτημάτων που εξ αντικειμένου ανακύπτουν, οδηγεί τις συζητήσεις, που διεξάγονται σε διάφορους χώρους της Αριστεράς, σε μια ακαδημαϊκή και τελικά αφατική φλυαρία. Μέσα από την φλυαρία ωστόσο, ορισμένες φορές, όπως έγινε και στην συγκεκριμένη συζήτηση, αναδεικνύονται τα ζητήματα που πρέπει να συζητηθούν προκειμένου να θεμελιωθεί η ιδεολογική βάση πάνω στην οποία μπορεί να στηθεί η δημιουργία μιας υγιούς αριστερής πολιτικής, τα οποία προκαλούν αμηχανία και παρακάμπτονται. Και όχι μόνο αυτό, αλλά το γεγονός ότι αναδεικνύονται, οδηγεί τους οργανωτές, στην αποφυγή κάθε συνέχειας σε τέτοιου είδους συζητήσεις, μέχρις ότου οι μικροπολιτικές τους ανάγκες τους, οδηγήσουν στη σύγκλιση μιας επόμενης συζήτησης. Στη συγκεκριμένη συζήτηση τα ζητήματα αναδείχτηκαν. Οι όροι κλειδιά που πρόβαλε ο τίτλος της συζήτησης, **κοινωνικός ιστός**, **ταυτότητα**, **κοινωνική αλληλεγγύη**, μπήκαν στη συζήτηση, υπογραμμίστηκε, θελημένα ή αθέλητα, ότι είναι επείγουσα η εξέτασή τους και η κατανόησή τους, αλλά βέβαια ούτε εξετάστηκαν σε κάποιο βάθος ούτε πολύ περισσότερο απαντήθηκαν.

1) Ο κοινωνικός ιστός ούτε εξηγήθηκε ούτε καν παρουσιάστηκε. Μια πρόχειρη στατιστική απασχολήσεων του πληθυσμού, που παρατέθηκε από τον πρώτο εισηγητή, μπορεί να επαρκεί στο Εργατικό

Κέντρο Θεσσαλονίκης για να γνωρίζει πόσα περίπου είναι τα εν δυνάμει μέλη του, απέχει όμως πολύ από το να είναι παρουσίαση του κοινωνικού ιστού, όπως η παρουσίαση δέκα ειδών κυττάρων και πέντε τρόπων σύνδεσης μεταξύ τους δεν αποτελεί ανατομική παρουσίαση του ανθρώπινου σώματος. Η συγκαταβατική αναφορά στις τάξεις και στην ταξική πάλη, δεν προσφέρει τίποτα περισσότερο, για την κατανόηση του κοινωνικού ιστού, απ' ότι προσφέρει η αναφορά της λέξης "ανατομική", στην κατανόηση της ανθρώπινης ανατομίας.

2) Το ζήτημα της ταυτότητας και της αγωνίας για την απόκτηση ταυτότητας δεν φωτίστηκε. Δεν εξηγήθηκε πώς τα άτομα αποκτούν τη συγκεκριμένη "αντιδραστική" ή "προοδευτική" ταυτότητα μέσα από ουσιαστικούς και συγκεκριμένους, κοινωνικούς όρους και όχι μέσα από ιδεολογικοπολιτικούς προσδιορισμούς. Ασφαλώς η ταυτότητα είναι μια αφηρημένη έννοια και βεβαίως ανάγεται στο χώρο της συνείδησης. Η τάση όμως για την απόκτηση μιας ταυτότητας και τελικά η απόκτησή της, δεν προκύπτει στις συνειδήσεις των ανθρώπων τυχαία και ούτε είναι μονομερής. Δεν παρουσιάζεται σε μια κοινωνική πλευρά, ερήμην του συνόλου των κοινωνικών διεργασιών, ούτε είναι σώνει και καλά στην ουσία της αρρωστημένη, αν την αντιμετωπίσουμε σαν ταυτότητα, η οποία μπορεί να παρουσιάζεται σε ένα μέρος της κοινωνίας αλλά αφορά το σύνολο της.

3) Το αίτημα της κοινωνικής αλληλεγγύης δεν παρουσιάστηκε επαρκώς. Δεν φωτίστηκε δηλαδή, από πού προκύπτει μέσα στον κοινωνικό ιστό το αίτημα της αλληλεγγύης και απαξιώθηκε εντελώς το γεγονός ότι ο περίφημος "ψωμιαδισμός", καθώς και η παρέμβαση της εκκλησίας, έχουν την αποδοχή μιας μεγάλης κοινωνικής μερίδας. Παρακάμφτηκε η παρατήρηση ότι οι συντηρητικές πολιτικές δίνουν μια, επικίνδυνη ασφαλώς σαφέστατη όμως, απάντηση, στο αίτημα της κοινωνικής συνοχής και αλληλεγγύης ενώ η Αριστερά δεν είναι σε θέση ούτε απάντηση να δώσει αλλά ούτε κάνει τον κόπο να αντιληφθεί ποια είναι τα πραγματικά κοινωνικά αιτήματα. Δεν μπόρεσε επομένως αυτή η συζήτηση, να ορίσει το πραγματικό εύρος και βάθος της αποδοχής της συντηρητικής απάντησης από την κοινωνία, αφού δεν μπορεί να συνυπολογίσει την ευκολία που παρέχει στην συντηρητική πλευρά η ανυπαρξία μιας απάντησης από την "άλλη" πλευρά, αλλά και η ανυπαρξία μιας απάντησης πάνω στο ποια είναι τελικά ή "άλλη" πλευρά. Δεν χρησιμεύει σε τίποτα η θεώρηση, εκ μέρους των εισηγήσεων, σαν Αριστεράς, αυτού του συνονθυλεύματος που σήμερα ονομάζεται "υπαρκτή" Αριστερά που ακόμα και συνειρμικά μέσω του "υπαρκτού" παραπέμπει σε μια ψευδαίσθηση.

Μια προσπάθεια διευκρίνησης του πλαισίου.

Η διατύπωση απαντήσεων στα ερωτήματα που αφορούν το πλαίσιο και αναφέρθηκαν ήδη, δεν είναι εύκολη στην διάρκεια μια ευκαιριακής προφορικής συζήτησης. Η χρησιμότητα του προφορικού πολιτικού είναι अपαράκαμπτη αλλά όταν αυτός έχει μια ουσιαστικότητα και μια συνέχεια. Η συζήτηση, τόσο η προφορική όσο και η γραπτή, στους χώρους της "υπαρκτής" Αριστεράς δεν είναι συ-

ζήτηση. Είναι παράθεση "αυθεντικών" ισχυρισμών, τους οποίους κανείς δεν ενδιαφέρεται να υποστηρίξει με επιχειρήματα ούτε και θέλει να ακούσει αντεπιχειρήματα. Οι ισχυρισμοί εκτοξεύονται αξιωματικά υποστηριζόμενοι από το "κύρος" και μόνο του ισχυριζόμενου καθώς και από τις βιβλιογραφικές παραπομπές σε άλλους "έγκυρους" ισχυρισμούς. Όταν κάποιος δοκιμάσει να αμφισβητήσει την αξία των ισχυρισμών αντιμετωπίζει τον ψυχολογικό (και για τον πανεπιστημιακό χώρο πραγματικό) εκβιασμό του θυμού των "αυθεντιών" του πολιτικού λόγου. Θα γίνει εδώ μια προσπάθεια να διατυπωθούν σύντομα μερικές απαντήσεις στα ερωτήματα επί του πλαισίου, που δεν δόθηκαν στη συζήτηση, καθώς και να υποδειχθεί η κατηγορία των επιχειρημάτων που μπορούν να υποστηρίξουν αυτές τις απαντήσεις.

Η κοινωνική ενότητα

Η αναζωπύρωση της συζήτησης *περί έθνους*, που παρατηρείται τελευταία, δεν μπορεί παρά να ερμηνευτεί σαν εκδήλωση της ανάγκης, να οριστεί ο ενιαίος κοινωνικός χώρος τον οποίο αφορά η πολιτική. Υπάρχει μια ντε φάκτο στροφή προς αυτήν την συζήτηση που υποδεικνύει ότι, αφενός ο ορισμός της κοινωνίας ως έθνος (δηλαδή το σχήμα "έθνος"), δεν επαρκεί για την κάλυψη ανάγκης για την διαμόρφωση μιας ενιαίας όσο και αντιθετικής συνείδησης από την κοινωνία αλλά και ότι, αφετέρου η εξεύρεση ενός νέου ορισμού του κοινωνικού συνόλου είναι επείγουσα. Οι υστερικές εκδηλώσεις και αντιθέσεις με επίκεντρο την έννοια του έθνους, που εμφανίζονται στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο τον οποίο καλύπτει η τηλεόραση, όσο και στον στενότερο επιστημονικό χώρο, δείχνουν ότι μέσα στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται, δεν είναι δυνατόν να λειτουργήσει η κοινωνία ούτε με την παλιά **εθνική συνείδηση** την οποία, άλλωστε ουσιαστικά και πρακτικά, απορρίπτουν όλες οι πολιτικές τάσεις (και οι εθνικιστικές) ούτε με την **συνείδηση του καταναλωτή** την οποία ουσιαστικά όλες οι πολιτικές παρατάξεις (και η Αριστερά) αποδέχονται. Μια προσεκτική ματιά στις μαζικές αντιδράσεις με αφορμή τα διάφορα ζητήματα που έρχονται στο προσκήνιο (ελληνική σημαία, ευρωποδόσφαιρο, ευρωμπάσκετ, ευρωτραγούδι, ολυμπιακοί αγώνες κ.λπ.), όσο και στις επιστημονικές συζητήσεις, όπως αυτή που προκάλεσε η έκδοση της μελέτης του Σβορώνου για το έθνος, αποδεικνύει ότι τόσο ο εθνικισμός όσο και ο αντιεθνικισμός αποτελούν συνέχεια της πάλαι ποτέ εθνικιστικής υστερίας, πράγμα απολύτως φυσικό όταν ο μοναδικός μπούσουλας της εκατέρωθεν πολιτικής είναι η έννοια της αντίθεσης μεταξύ "έχοντος" και "μη έχοντος" (διάφορα πράγματα αλλά και εξουσία).

Αν αποφασίσουμε επομένως ότι τόσο η έννοια του έθνους όσο και οι λοιπές έννοιες που εξειδίκευαν αυτή την έννοια, όπως "λαός", "εργαζόμενος λαός", "εργαζόμενοι", "φτωχολογιά", "εργατική τάξη" κ.λπ., δεν καλύπτουν πια τις ανάγκες για ιδεολογικό εξοπλισμό και πολιτικό προσανατολισμό της Αριστεράς και αποφασίσουμε επίσης ότι δεν είναι δυνατόν να κάνουμε πολιτική, ως αριστερά χωρίς να έχουμε υπόψη μας κάποιο σχήμα για το ενιαίο σύνολο στο οποίο απευθυνόμαστε, δεν μας μένει

παρά να φανταστούμε ότι ένα σχήμα, σαν αυτό που θα ονομαζόταν "ελληνική κοινωνία" είναι το μόνο που μπορεί να αντικαταστήσει το σχήμα "ελληνικό έθνος" που χρησιμοποιούσε παλιότερα η Αριστερά. Η χρησιμότητα αλλά και η επάρκεια αυτού του σχήματος είναι τόσο προφανής που δεν μένει παρά να αναρωτηθεί κανείς γιατί, μέχρι σήμερα, η "υπαρκτή" Αριστερά αποφεύγει τόσο επίμονα να το χρησιμοποιήσει, αλλά και γιατί δεν αντιλαμβάνεται την ανάγκη της να υιοθετήσει ένα κάποιο, τέλος πάντων, ενιαίο σχήμα.

Η κοινωνική αντίθεση

Αν υιοθετήσουμε τα σχήματα "κοινωνία" και "ελληνική κοινωνία", στην θέση των σχημάτων "έθνος" και "ελληνικό έθνος" τότε οδηγούμαστε και στην υιοθέτηση του σχήματος της αντίθεσης που μπορεί να εκφράσει αλλά και να ερμηνεύσει, την ενότητα αλλά και τις αντιθέσεις που συγκροτούν την "ελληνική κοινωνία". Ενότητα αλλά και αντιθέσεις που, εφόσον θεωρούμε την κοινωνία σαν **ενιαίο, ζωντανό και συνεχές** σύνολο, δεν μπορούν παρά να αφορούν την προοπτική της. Ακριβώς εδώ άλλωστε είναι και το κλειδί για την κατανόηση της σημασίας του εν λόγω ζητήματος αλλά και των αντιρρήσεων που υπάρχουν για την εξέτασή του: Είτε ονομάσουμε, το σχήμα που υιοθετούμε για την κοινωνία, "έθνος" είτε το ονομάσουμε "κοινωνία", οφείλουμε να απαντήσουμε στο ερώτημα αν θεωρούμε ότι το σχήμα αυτό αντιπροσωπεύει ένα συμβατικό μαθηματικό σύνολο (π.χ. των ατόμων που έχουν την συνείδηση του "συνανήκειν") ή αν το θεωρούμε σαν ένα σύνολο ενιαίο, ζωντανό και συνεχές. Η "υπαρκτή" Αριστερά θεωρεί αντιεθνικισμό την άρνηση της κοινωνικής ενότητας και συνέχειας σαν "πραγματικού ζητήματος" επειδή θεωρεί εντελώς αβάσιμα ότι "εθνικισμός" είναι η παραδοχή κοινωνικής ενότητας και συνέχειας. Και φυσικά τότε η πολιτική της εναντίον του εθνικισμού είναι χαμένη από χέρι. Ο εθνικισμός, απευθύνεται στην κοινωνική συνείδηση του μέρους της κοινωνίας που έχει την "ιδιότητα" της ελληνικής καταγωγής και προσπαθεί να τους στρέψει ενάντια στην υπόλοιπη κοινωνία, που είτε δεν έχει, όπως οι "ξένοι", είτε έχει προδώσει, όπως οι πάλοι ποτέ "κομμουνιστές", αυτή την ιδιότητα. Ενώ συμπεριφέρεται δηλαδή σαν η κοινωνία να είναι ενιαία, ζωντανή και συνεχής, την θεωρεί μη ενιαία μη συνεχή και άρα μη ζωντανή. Ακόμα και μέχρι εδώ όμως, επειδή ακριβώς στα λόγια τουλάχιστον δέχεται την κοινωνική ενότητα και στην πράξη την σέβεται, είναι σε καλύτερη μοίρα από μια Αριστερά που θεωρεί την κοινωνία σαν μια σούπα από ανεξάρτητα και "αυτόνομα" άτομα. Ακόμα πιο πέρα, επειδή οποιοσδήποτε πολιτικός λόγος δεν αναγνωρίζει την πραγματικότητα δεν μπορεί να επιβιώσει, οι σοβαρότερες εκδοχές του σημερινού φασισμού έχουν την εξυπνάδα να εγκαταλείψουν τον εθνικισμό και να αναζητήσουν μια πιο σύγχρονη αντίληψη για την σημερινή κοινωνία.

Η έννοια της κοινωνικής ενότητας είναι απαραίτητη για την ύπαρξη μιας αντίληψης για την κοινωνική προοπτική. Η συνέπεια της αδυναμίας που έχει η Αριστερά να αναγνωρίσει την κοινωνία σαν ενιαίο και ζωντανό οργανισμό, είναι να μην εμφανίζεται από πουθενά μια προοπτική, ένα μέλλον,

για την ελληνική κοινωνία. Σήμερα πράγματι, στον πολιτικό λόγο, η προοπτική της ελληνικής κοινωνίας είναι ανύπαρκτη, μηδενική, όλοι μιλούν για αυτήν σαν να μην πρόκειται, να αλλάξει ποτέ. Παρά την κατάχρηση του συνθήματος "ένας καλύτερος κόσμος είναι εφικτός" (που και αυτό τώρα έχει σταματήσει να ακούγεται, γιατί δεν βολεύει την κερδοφόρα ηττοπάθεια της Αριστεράς), φαίνεται σαν όλοι να υιοθέτησαν την ιδέα του Φουκουγιάμα περί "τέλους της ιστορίας", όταν πια ακόμα και ο ίδιος την εγκατέλειψε. Απλώς αντικατέστησαν την έννοια της κοινωνικής ιστορικότητας με την πιο στατική έννοια κοινωνικής "δυναμικής". Έτσι ούτε στην πολιτική ούτε στην ιστορία η άποψη της Αριστεράς διαφέρει από την συντηρητική άποψη. Η αντίληψη του "συνανήκειν" στηριγμένη πάνω στην καστοριαδική έννοια της "φαντασιακής θέσμησης της κοινωνίας", όπως και η αστικοποιημένη εκδοχή της "αντίστασης εναντίον του φασισμού", δεν διαφέρει στο θεωρητικό της υπόβαθρο, ούτε από την αντίληψη του "κοσμοπολιτισμού", ούτε από την αντίληψη περί της "βίας" ως θεμελιώδους παράγοντα της κοινωνικής εξέλιξης.

Έχει ιδιαίτερη σημασία να παρατηρήσουμε, πως η τελευταία περίοδος κατά την οποία εκφραζόταν ακόμα στην πολιτική, η έννοια της προοπτικής, είναι η περίοδος των συγκρούσεων της δεκαετίας του 40, δηλαδή τα εμφύλια προεόρτια (π.χ. Ισπανία), το ίδιο το πολεμικό γεγονός του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, και τέλος τα εμφύλια μεθεόρτια (Ελλάδα, Κίνα). Η προσπάθεια που γίνεται κυρίως εκ μέρους της Αριστεράς (γιατί οι "αναθεωρητές" της Ιστορίας ακόμα ψάχνονται με ποιόν ακριβώς τρόπο θα διαστρέψουν την Ιστορία) να διαστραφεί το νόημα της σύγκρουσης, αυτής της δεκαετίας συνιστάται στο να αποσιωπηθεί ότι το ζήτημα που έφερε σε σύγκρουση τον κόσμο εκείνης της εποχής, ήταν αυτό της κοινωνικής προοπτικής. Να αποσιωπηθεί δηλαδή, ότι στο μυαλό όλων των ανθρώπων του κόσμου δεν υπήρχε άλλη αναρώτηση από το ποια θα είναι κοινωνική τάξη του κόσμου μετά τον πόλεμο. Η διεκυστίνδα που έχει δημιουργηθεί, ανάμεσα σε αυτούς που προσπαθούν να διαστρέψουν το ιστορικό νόημα "αναθεωρώντας" την ιστορία και σ' αυτούς που προσπαθούν να διαστρέψουν το ίδιο ακριβώς νόημα "αντιστεκόμενοι" στην αναθεώρησή της, υπογραμμίζει απλά και μόνο το γεγονός ότι και σήμερα, η εσωτερική αντίθεση κάθε κοινωνίας στον κόσμο, η αντίθεση της παγκόσμιας κοινωνίας που σχηματίζεται, και η αντίθεση βέβαια της "ελληνικής κοινωνίας" είναι μια αντίθεση στο επίπεδο των προοπτικών.

Οι δύο απόψεις και μια τρίτη

Χωρίς να μπούμε σε λεπτομέρειες, στο παράδειγμα της δεκαετίας του 40 βλέπουμε να αντιπαρατίθενται δύο αντιλήψεις: Αυτή που υποστηρίζει ότι η σύγκρουση ήταν απλώς "αντιφασιστική", μια σύγκρουση δηλαδή ανάμεσα στον "φασισμό" και στη "δημοκρατία" και αυτή που υποστηρίζει ότι η σύγκρουση ήταν ανάμεσα στο "φασισμό" και στον "κομμουνισμό". Πρόκειται όμως ουσιαστικά όχι για αντιπαράθεση απόψεων αλλά για αντιπαράθεση διαστρεβλώσεων. Εκτός από την από κοινού απόλειψη της έννοιας της ιστορικής προοπτικής, δηλαδή την παραγνώριση του ιστορικού παράγο-

να στο κοινωνικό γίνεσθαι, εκτός δηλαδή από την προσπάθεια για την δημιουργία χάσματος, ανάμεσα στο ιστορικό παρόν και στο ιστορικό προηγούμενο, της ελληνικής κοινωνίας, καταλήγουν, και οι δύο απόψεις, στην άρνηση και της πολιτικής, αφού αποσιωπούν την ουσία της πολιτικής, την συνεχή αναμόρφωση και αναδιάταξη, των εξουσιαστικών σχέσεων. Στην πρώτη περίπτωση, η περιγραφή της σύγκρουσης σαν αντιπαράθεσης δημοκρατίας και φασισμού, σημαίνει πως δεν υπάρχει, σ' αυτή την περιγραφή, θέμα ιστορικής διαφοροποίησης των εξουσιαστικών σχημάτων. Στην δεύτερη περίπτωση, η δήθεν επιστημονική προσέγγιση της ιστορίας, καταλήγει, μέσω της "θεωρίας" των ελίτ, στην παλιά γνωστή περιγραφή των κοινωνικών αντιθέσεων, σαν συγκρούσεων μεταξύ ομάδων εξουσίας και όχι σαν σύγκρουση μεταξύ κοινωνικών προοπτικών. Πρέπει να σημειώσουμε ωστόσο, ότι και σ' αυτή την περίπτωση, οι "αναθεωρητές" της Ιστορίας καταφέρνουν, πραγματικής αντιστάσεως μη ούσης, να θολώνουν τα νερά, όταν προσποιούνται ότι δήθεν επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στους "άνωνμους πρωταγωνιστές" της ιστορίας.

Η παραδοχή, πως ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος υπήρξε μια οξύτατη αντιπαράθεση κοινωνικών προοπτικών, καθώς και η επανεξέταση αυτών των προοπτικών, είναι ο μόνος δρόμος σε ότι αφορά την Ιστορική συνείδηση, που μπορεί να οδηγήσει στην αποκατάσταση της κοινωνικής ενότητας. Η εξέταση της αντιπαράθεσης θα αποκαλύψει την, επιμελώς σκεπασμένη κάτω από την καταπίεση που επακολούθησε, κοινή σ' όλη την έκταση της κοινωνίας διάθεση, για ουσιαστική αλλαγή της κοινωνικής κατάστασης. Θα αποκαλυφθεί δηλαδή ότι το συντηρητικό τμήμα της κοινωνίας, σε κάθε χώρα και στο σύνολο της μπλεγμένης στον πόλεμο παγκόσμιας κοινωνίας, ακολούθησε τον φασισμό, επειδή πίστεψε στην υπόσχεση του, για μια αναμόρφωση του κόσμου, κάτω από την πυγμή ορισμένων ισχυρών ηγετών και κάτω από την ηγεμονία ορισμένων "εκλεκτών" εθνών, στα οποία αυτοί κυριαρχούσαν. Αλλά επίσης και το μέρος της κοινωνίας που αντιστάθηκε στον φασισμό ακολούθησε την επαναστατική πολιτική, σε κάθε χώρα και πολύ περισσότερο, λόγω διεθνισμού, σε ολόκληρη την τότε ανθρωπότητα, επειδή πίστεψε στην υπόσχεση για μια ριζική αναμόρφωση της κοινωνίας. Ο παροξυσμός του Ναζισμού, που επακολούθησε, ακύρωσε την βασιμότητα της πολιτικής του φασισμού, αλλά δεν ακυρώνει την βασιμότητα των συντηρητικών επιθυμιών πάνω στις οποίες στηρίχτηκε. Και βέβαια από την άλλη μεριά, η αδυναμία αυτής της επαναστατικής πολιτικής, να ξεπεράσει την ανεπάρκειά της, όχι μόνο δεν ακυρώνει τη βασιμότητα των επαναστατικών επιθυμιών, αλλά ούτε και την ίδια την ουσία και την προοπτική της επαναστατικής πολιτικής.

Η κοινωνική προοπτική σήμερα

Με δεδομένη την βίαια διακοπή, ουσιαστικά λόγω εσωτερικών αντιφάσεων, της επαναστατικής ορμής της κοινωνίας, στο τέλος της δεκαετίας του 40, δεν μπορούμε να δούμε στις εκδηλώσεις της σημερινής κοινωνίας, τίποτα άλλο απ' την προετοιμασία, για μια νέα προσπάθεια αποκατάστασης της κοινωνικής ενότητας και συνοχής, σε παγκόσμιο πια επίπεδο, καθώς και την αποκατάσταση της

τελικής και ουσιώδους αντίθεσης μεταξύ συντηρητικής και επαναστατικής πλευράς της κοινωνίας. Η προετοιμασία αυτή εκφράζεται, κατά το συντηρητικό της μέρος, από ολόκληρη την γκάμα των πολιτικών κινήσεων, συμπεριλαμβανομένης - στην πρώτη θέση - των κινήσεων κορυφής στην Αριστερά. Κατά το επαναστατικό της μέρος, η προετοιμασία εκφράζεται, ακριβώς από την έλλειψη οποιοδήποτε επαναστατικού ρόλου, εκφράζεται όμως ακόμα καλύτερα, με τον ραγδαίο εκπεσμό οποιασδήποτε κίνησης αποπειράται να υποδυθεί έναν δήθεν επαναστατικό ρόλο. Πάνω σ' αυτή τη λογική δεν μπορούμε να δούμε τις εξουσιαστικές κινήσεις, παρά σαν ένα παράδοξο: Σαν την αγωνιώδη προσπάθεια της κυρίαρχης συντηρητικής πολιτικής να δημιουργήσει μια επαναστατική αντιπολίτευση, την οποία η συντηρητική εξουσία θα καταφέρνει να ελέγχει ή μάλλον να υποχρεώνει σε συνεχείς υποταγές. Η αγχώδης πολιτική που αποπειράται την επίτευξη αυτού του παράδοξου, είναι αυτή που μπορούμε να ονομάσουμε αυτοκρατορική, υιοθετώντας το όνομα αλλά και όλο το σύστημα των παρατηρήσεων του Αντόνιο Νέγκρι, χωρίς όμως καθόλου να υιοθετήσουμε και τα συμπεράσματά του.

Θεωρούμε επομένως απολύτως βάσιμο, για να μην πούμε αναντίρρητο, το δυναμικό σχήμα μιας κοινωνίας που σήμερα ενώνεται σε πρωτοφανή έκταση, εσωτερικά και παγκόσμια, στην βάση της αντιθετικής αναρότησης για την προοπτική της. Μιας κοινωνίας δηλαδή, που συγκροτείται και διατάσσεται, με βάση δύο, βάσιμες και αντίθετες, πολιτικές απαντήσεις σε αυτήν την αναρότηση. Απαντήσεις που τις δίνουν η **συντηρητική** και η **επαναστατική** πολιτική, δηλαδή ο **φασισμός** και ο **κομμουνισμός**, όχι όμως με τις μορφές που ξέραμε τις πολιτικές αυτές, αλλά με όποια μορφή είναι ιστορικά λογικό να παρουσιάζονται τα δύο αυτά πολιτικά ρεύματα σήμερα. Και κατά μια τραγική ειρωνεία της Ιστορίας, το ισχυρότερο επιχείρημα υπέρ αυτού του αντιθετικού κοινωνικού σχήματος προκύπτει από την αξιολόγηση της άρνησης με την οποία το σχήμα αυτό αντιμετωπίζεται απ' όλες τις πολιτικές τάσεις και σε όλα τα πεδία της κοινωνικής γνώσης. Ειδικά μάλιστα στον πολιτικό χώρο της αριστεράς, όπου η άρνηση αυτή εκφράζεται σαν μία απρόσμενη αντίφαση, ανάμεσα στην ευκολία, με την οποία γίνεται παραδεκτή η πορεία προς τον σχηματισμό και την ενδυνάμωση μιας **νεοφασιστικής πολιτικής**, απ' την μια μεριά, και στην επίμονη άρνηση, απ' την άλλη μεριά να γίνει αποδεκτή η ύπαρξη μιας αντίστοιχης πορείας προς μια **νεοκομμουνιστική πολιτική**.

Ο φαύλος κύκλος της εξουσίας

Προερχόμενη από την Αριστερά, αυτή η παράδοξη αντιφατική άρνηση, αξίζει τον κόπο να προσεχθεί. Πρόκειται για την άρνηση να συζητηθεί η υπόθεση πως η κοινωνία είναι το ενιαίο σύνολο αναφοράς της πολιτικής και πως η αντίθεση που συγκροτεί την κοινωνία είναι η αντίθεση ανάμεσα στην επαναστατική και την συντηρητική πολιτική. Αυτό που εξηγεί αυτή την άρνηση είναι ότι μια αντίληψη διαφορετική από αυτήν στην οποία έχουν κατασταλάξει, δηλαδή λιμνάσει, οι διάφορες τάσεις της Αριστεράς, θα οδηγούσε σε μια διαφορετική πολιτική, αλλά και σε μια διαφορετική ορ-

γανωτική συγκρότηση. Θα δημιουργούσε, με άλλα λόγια, ένα σχήμα ερμηνείας των ανοιχτών πολιτικών και ιστορικών ζητημάτων, πολύπλοκο εκ πρώτης όψεως, αλλά που θα άνοιγε δρόμους για την περαιτέρω επεξεργασία μιας νέας πολιτικής θεωρίας, δηλαδή μιας νέας θεωρίας και την εξουσία. Αν η Αριστερά δεχόταν να συζητήσει το ζήτημα της εξουσίας, θα έσπαζε τον φαύλο κύκλο, από την ατομική επιδίωξη της εξουσίας στην άρνηση της συζήτησης για την εξουσία, και από την άρνηση της συζήτησης για την εξουσία, στην ποικιλόμορφη (π.χ. διεκδίκηση της "αυθεντίας") ατομική διεκδίκηση της εξουσίας. Το πρώτο πράγμα που θα ερμηνευόταν με ένα νέο θεωρητικό σχήμα είναι προσκόλληση στην λεγόμενη ξύλινη πολιτική γλώσσα (π.χ. ΚΚΕ) και η προσκόλληση στην ακόμα πιο ξύλινη κριτική στην ξύλινη γλώσσα. Ξύλινη κριτική που στην πραγματικότητα αποτελεί συντονισμό και σύμπλευση με την κρινόμενη ξύλινη γλώσσα. Πρόκειται για μια άρρητη αλλά συνειδητή συμπαιγνία, ανάμεσα σε μια **δήθεν ορθοδοξία** και σε έναν **δήθεν ανανεωτισμό**. Εν όψει μιας τέτοιας συμπαιγνίας, η αποδοχή ακόμα και μιας νύξης για αλλαγή στην θεωρία της εξουσίας, πολύ περισσότερο το άνοιγμα μιας συζήτησης πάνω σ' αυτό το θέμα, θα σήμαινε την καταστροφή των πολιτικών δομών που έχουν δημιουργηθεί με βάση την παλιά αντίληψη. Θα ήταν, με άλλα λόγια, μια πολιτική και πολιτιστική αυτοκτονία όλων αυτών που εμφανίζονται σαν παράγοντες στις διάφορες εξειδικευμένες ομάδες της "πολύχρωμης", "υπαρκτής" Αριστεράς.

Η δυνατότητα της άρνησης ωστόσο έχει τα όρια της. Μια νέα θεώρηση των κοινωνικών σχέσεων, δεν προκύπτει ως έμπνευση κάποιων εγκεφάλων αλλά ως διαφοροποίηση των ίδιων των κοινωνικών σχέσεων. Η μοναδική βάσιμη πολιτική υπόθεση, για τις σημερινές εξελίξεις, είναι πως σχηματίζεται, στη θέση του έθνους, μια νέα ενιαία κοινωνία, αντίστοιχη με τα πραγματικά κοινωνικά δεδομένα. Τίθεται με άλλα λόγια το εξής ερώτημα: Θα είναι η αυριανή κοινωνία. η διαλεκτική άρνηση της παρούσας κοινωνίας ή θα είναι μια εκλογίκευσή της, με βάση την πολιτική λογική που ισχύει για την σημερινή κοινωνία, δηλαδή με βάση την λογική της "ανάπτυξης" και της αντίθεσης μεταξύ έχοντος και μη έχοντος; Μπορεί δηλαδή η αντίθεση μεταξύ δημοκρατίας και ολοκληρωτισμού και η αντίθεση μεταξύ φτωχών και πλούσιων, να είναι η θεμελιώδης άποψη της σημερινής πολιτικής, η βάση για την αλλαγή αυτής της πολιτικής; Με όσο περίτεχνο τρόπο κι αν διατυπωθεί αυτός ο λογικός παραλογισμός, η αστική λογική ελάχιστες δυνατότητες έχει να επιζήσει ή μάλλον να παραταθεί η απόκρυψη του θανάτου της, πίσω από την υπόδειξη της λειτουργίας των δυνάμεων αδρανείας. Η αντικατάστασή της θα επέλθει αργά ή γρήγορα και θα επέλθει μέσα από μια σύγκρουση. Το ζήτημα είναι αν αυτή η σύγκρουση θα διεξαχθεί στο πεδίο του λόγου ή στο πεδίο της βίας, θεωρώντας ότι αυτά τα δύο πεδία αντιπαράθεσης, συγκροτούν το πεδίο της ανθρώπινης επικοινωνίας.

Προς μια νέα αριστερή πολιτική

Δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθεί μια αριστερή πολιτική χωρίς την αναγνώριση της μορφής που παίρνει σήμερα η εξουσία και το εξουσιαστικό κοινωνικό σύστημα. Το όνομα που θα δοθεί σ' αυτή

την εξουσία δεν έχει ιδιόαιτη σημασία, ίσως μάλιστα από μια άποψη και να εμποδίζει εν μέρει την κατανόηση του ονομαζόμενου, λόγω συνειρμικής συσχέτισης με μορφές εξουσίας του παρελθόντος, έχει όμως κάποια σημασία ακριβώς για τους ίδιους λόγους. Αυτοκρατορική λοιπόν, ονομάζουμε μια εξουσία που η πολιτική της συνίσταται στην επιβολή της βίας σαν μοναδικής μορφής κοινωνικής αντιπαράθεσης. Πρόκειται δηλαδή για μια πολιτική που προσπαθεί να σπρώξει τις αντιπαρατιθέμενες κοινωνικές δυνάμεις, στο πεδίο της αιματηρής σύγκρουσης, πριν ακόμα το περιεχόμενο της αντιπαράθεσης διατυπωθεί στο πεδίο του λόγου. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος, να καταστούν κοινωνικά απαραίτητα τα στοιχεία που συγκροτούν την αυτοκρατορική εξουσία: ένα αγοραίο (παρεχόμενο από την αγορά) αυτοκρατορικό στρατιωτικό-αστυνομικό σώμα και ένα αγοραίο (ρυθμιζόμενο από την αγορά) αυτοκρατορικό επιστημονικό-εκπαιδευτικό σώμα, τα οποία θα αλληλοσυμπληρώνονται στην θεσμοποίηση αστυνομικών μέτρων και στην επιβολή τους, στο κοινωνικό σώμα σαν μέσου δημιουργίας και διατήρησης της τάξης.

Η αυτοκρατορική πολιτική είναι ασφαλώς μια ονειρική προοπτική, λογικά κατασκευασμένη, που αντιπροσωπεύει τα φθίνοντα χαρακτηριστικά της κοινωνίας και ως εκ τούτου δεν έχει καμία ελπίδα να υλοποιηθεί. Είναι ωστόσο μια προοπτική που η προσπάθεια για την πραγματοποίησή της στηρίζεται σε φθίνουσες μεν αλλά υπαρκτές, κοινωνικές δυνάμεις. Στηρίζεται επομένως στο ίδιο πραγματικό υπόβαθρο, όπου στηρίζεται και η βάσιμη προοπτική της κοινωνίας. Ωσπου να εξανεμισθούν οι ελπίδες της εξουσίας, δεν θα πάψει να επιδιώκεται η πραγματοποίησή τους, πράγμα που θα έχει όσο διαρκεί η επιδίωξη, οδυνηρές επιπτώσεις για την ανθρωπότητα. Με αυτά σαν δεδομένα το πρόβλημα μιας πολιτικής, που θα είναι πραγματικά αντίθετη στην αυτοκρατορική, δεν είναι μόνο να αποδείξει την καταστροφικότητα ή το ανέφικτο των αυτοκρατορικών επιδιώξεων, αλλά να επιδράσει στην κοινωνία με τρόπο που να αποσοβηθούν ή έστω να μειωθούν κατά το δυνατό, οι καταστροφικές και αιματηρές συνέπειες αυτών των επιδιώξεων. Το δράμα των δύο παγκοσμίων πολέμων και των εμφυλίων που προηγήθηκαν και που ακολούθησαν, δείχνει ακριβώς τη ζωτική ανάγκη για μια πολιτική αντίθετη στην αυτοκρατορική.

Μια πολιτική που θέλει να είναι αντίθετη στην αυτοκρατορική, δεν έχει άλλο δρόμο από την επιδίωξη μιας αντιπαράθεσης ανάμεσα στην επαναστατική τάση της κοινωνίας και στην συντηρητική τάση της κοινωνίας. Από μια επιδίωξη σαφώς αντίστοιχη με την αυτοκρατορική και κατά τούτο η πρόκληση της τελευταίας είναι βάσιμη και είναι αναγκαίο να γίνει ρητά αποδεκτή. Αλλά πραγματική απάντηση σ' αυτή την πρόκληση είναι υπαρκτή και μπορεί να δοθεί μόνο στο επίπεδο του λόγου και όχι στο πεδίο της βίας, πριν η αυτοκρατορική πολιτική προλάβει να απομακρύνει την αντιπαράθεση από το ιδεολογικό ζήτημα, στο οποίο αναγκαστικά κινείται προς το παρόν. Αυτό, βεβαίως, είναι αδύνατο να επιτευχθεί ολοκληρωτικά. Καμία πολιτική, όσο προνοητική και αν είναι, δεν θα μπορούσε να προλάβει την βίαια σύγκρουση πριν αυτή εκδηλωθεί, πολύ περισσότερο όταν η κυρίαρχη πολιτική είναι κυρίαρχη ακριβώς γιατί έχει την δυνατότητα να οδηγήσει την κοινωνία σ' αυτή

την σύγκρουση. Είναι αναμενόμενο, επομένως ότι σε κάποιο βαθμό, η αυτοκρατορική πολιτική θα πετύχει τους στόχους της. Αυτό όμως σημαίνει ότι η αντίθετη πολιτική πρέπει να εντείνει της προσπάθειές της, στο ιδεολογικό πεδίο, στο πεδίο του λόγου και συγχρόνως να προετοιμάζει αυτούς στους οποίους απευθύνεται να αντιμετωπίσουν μια βίαια σύγκρουση. Προετοιμασία που άλλωστε είναι, επίσης, κατά το μεγαλύτερο και κατά το κύριο μέρος της, ιδεολογική. Αν η προετοιμασία υπάρχει, ακόμα και όταν η βία καταστεί απαραίτητη, αυτή θα είναι στην ουσία της αμυντική, πράγμα που θα καθορίσει και το επίπεδο βιαιότητας της σύγκρουσης καθώς και την καταστροφικότητά της. Σε κάθε περίπτωση η αντιπαράθεση στο ιδεολογικό πεδίο παίζει τον κύριο ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις.

Οι προϋποθέσεις μιας Αριστερής πολιτικής

Μια πρώτη ιδεολογική απαίτηση από μια πολιτική της Αριστεράς είναι να αντιληφθεί και να αναγνωρίσει την πολιτική πραγματικότητα της σύγχρονης εποχής. Η επιμονή της στην παραγνώριση της πολιτικής κατάστασης, είναι ο κύριος λόγος του εκπεσμού της. Παραγνώριση που δεν είναι μόνο πολιτική αλλά και ιστορική. Δεν συνίσταται δηλαδή μόνο στην άρνηση του ιδεολογικού εκσυγχρονισμού, που σημαίνει παραγνώριση, ή στρεβλή αναγνώριση, της σημερινής πολιτικής κατάστασης, αλλά και άρνηση του θεωρητικού εκσυγχρονισμού που σημαίνει αναδρομική παραγνώριση της πολιτικής κατάστασης στις προηγούμενες δεκαετίες και κυρίως στις δεκαετίες του 40 και του 60. Γιατί βέβαια η **Πολιτική Θεωρία** δεν είναι τίποτα άλλο παρά η γενίκευση και αφηρημενοποίηση της **Πολιτικής Ιστορίας**. Πρέπει τέλος να πούμε ότι η παραγνώριση του πολιτικού και ιστορικού παράγοντα στην κοινωνική δυναμική δεν είναι άλλη από την παραγνώριση ή την υποτίμηση της κοινωνικής συμμετοχής, της κοινωνικής λειτουργίας, στις πολιτικές συγκρούσεις. Αν πρέπει να διαφέρει σε κάτι, η πολιτική της Αριστεράς, από τις άλλες πολιτικές, είναι στο ότι δεν απευθύνεται απλά στην κοινωνία, όπως όλες οι άλλες πολιτικές, αλλά ότι τείνει να μεταφέρει την άσκηση της πολιτικής από την πολιτική σκηνή στην κοινωνική βάση. Να μεταφέρει δηλαδή την αρμοδιότητα για την προσωρινή και την μακροπρόθεσμη επίλυση του ζητήματος της εξουσίας στην κοινωνική βάση, να το μετατρέψει, και ρητά και πρακτικά, σε ένα ζήτημα κοινωνικής οργάνωσης. Αυτό, είναι προ πολλού ξεχασμένο από την Αριστερά και όταν κάποιος το θυμάται μάλλον προσπαθεί να "χρησιμοποίησει", να μεταφέρει, την κοινωνική βάση στην πολιτική του και όχι να μεταφέρει την πολιτική του στην κοινωνική βάση. Οι πολιτικές που καπηλεύονται το Κοινωνικό Φόρουμ και οι διάφορες "ελευθεριακές" πολιτικές, με τις κραυγές τους για "κινηματικές" και "από τα κάτω" πολιτικές, αποτελούν "καλά" παραδείγματα χρησιμοποίησης της κοινωνικής βάσης που καταλήγει, για να μην πούμε και αποσκοπεί, στην παρεμπόδιση της πολιτικοποίησής τους.

Η Αριστερά από το τέλος του Εμφυλίου, δεν κατάφερε να συνδέσει την πολιτική της με τις πραγματικές κοινωνικές αντιθέσεις. Δεν κατάφερε δηλαδή να συνδεθεί με τις κοινωνικές εξελίξεις, δεν κα-

τάφερε να γίνει η πολιτική της ένας παράγοντας της κοινωνικής εξέλιξης. Στις περισσότερες περιόδους της ιστορίας της, διεξήγε τους αγώνες της σαν να ήταν αγώνες πίεσης προς την εκάστοτε κυβερνητική δύναμη, της δικής μας χώρας ή άλλων χωρών, να αποδεχτούν "αιτήματα" των τμημάτων της κοινωνίας που εκπροσωπούσε. Αργότερα και μέχρι σήμερα, οι αγώνες της Αριστεράς μετατράπηκαν σε επιδιώξεις για την κατάληψη μιας θέσης στην διακυβέρνηση της χώρας, στις οποίες η λαϊκή υποστήριξη ήταν απλώς το βασικό "ατού" της. Στο τέλος, σήμερα, η υποστήριξη του λαϊκού παράγοντα, είναι απλά χειρισμός του λαϊκού παράγοντα για την επικράτηση μέσα στον πολιτικό ανταγωνισμό.

Ένα στοιχείο που χαρακτήρισε την Αριστερά από το 1974 και μετά σ' όλη την διάρκεια της μεταπολιτευτικής περιόδου, είναι ο κατακερματισμός της σε εξειδικευμένες πολιτικές ομάδες και κινήματα. Τώρα πια ο χειρισμός, του λαϊκού παράγοντα, εξειδικεύθηκε σε χειρισμό μικρών κοινωνικών ομάδων, με βάση τα αιτήματά τους αλλά και κυρίως την διάθεση τους για δημιουργικότητα και κοινωνική προσφορά, στα επιμέρους μικρά αντικείμενα του ενδιαφέροντός τους. Μπορούμε να πούμε ωστόσο ότι αυτός ο κατ' αρχήν απαράδεκτος πολιτικός κατακερματισμός είχε και μια θετική, από ιστορική άποψη, πλευρά: την εξειδίκευση των γνώσεων πάνω στις μορφές που παίρνουν οι κοινωνικές αντιθέσεις. Διευκολύνθηκε βέβαια έτσι και η εξειδίκευση της εξουσιαστικής πολιτικής, μέχρι σ' αυτό που ονομάζεται βιοπολιτική και που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη της σημερινής αυτοκρατορικής πολιτικής. Διευκολύνθηκε όμως έτσι και η τάση προς μια νέα αριστερή πολιτική που μπορεί να συναρμολογήσει τα εξειδικευμένα κομμάτια των κοινωνικών αντιθέσεων σε μια ενιαία πολιτική συνείδηση.

Η αναγνώριση της αυτοκρατορικής πολιτικής

Η αυτοκρατορική πολιτική, είναι συνέχεια της πολιτικής που ονομάστηκε φασιστική, δεν είναι όμως η ίδια πολιτική. Χρειάζεται επομένως μελέτη. Μελέτη όχι μόνο της ίδιας της αυτοκρατορικής πολιτικής, που έχει περιοριστεί σε ακαδημαϊκές ή δημοσιογραφικές εκθέσεις, αλλά μελέτη και της ιστορικής εμπειρίας που θα αναδείκνυε την "αυτοκρατορικότητα" της φασιστικής πολιτικής. Φυσικά η μελέτη της αυτοκρατορίας σαν κοινωνικού καθεστώτος, και σαν ιστορικής εξέλιξης, είναι καθ' όλα επείγουσα, αλλά δεν είναι απλό ζήτημα. Έχει σαν προϋπόθεση τον σχηματισμό μιας αριστερής ιδεολογικής και πολιτικής βάσης, που προς το παρόν δεν υπάρχει. Μπορούμε ωστόσο να επισημάνουμε ήδη, ότι η αυτοκρατορική εξουσία αποτελεί συνέχεια της εξουσίας μιας άρχουσας γραφειοκρατικής μεγαλοαστικής τάξης που γεννήθηκε ουσιαστικά στις σοσιαλιστικές χώρες και ανδρώθηκε μετατρέποντας τις χώρες αυτές σε αυτό που ονομάστηκε "υπαρκτός" σοσιαλισμός. Εκφράζει όμως αυτή η εξουσία μια προσπάθεια που μπορεί να αποδειχθεί ατελέσφορη αλλά είναι μια προσπάθεια άρσης υπεράνω των τάξεων. Δηλαδή μια προσπάθεια να επιτευχθεί ο ίδιος ο στόχος που είναι ο κομμουνισμός με μέσο την εκ των άνω βίαια εξάλειψη των κοινωνικών αντιθέσεων. Σωστά, απ'

αυτή την άποψη, γίνεται μια κριτική στην κατά Νέγκρι "αυτοκρατορία" ότι είναι μια επανάληψη της αντίληψης για τον υπερимπεριαλισμό.

Η άρση της εξουσίας, υπεράνω της ταξική σύνθεσης της κοινωνίας, εξηγεί εξ άλλου και την αντιπαγκοσμιοποιητική και αντιαμερικανική διάθεση των περισσότερων από τις εκφράσεις του συντηρητισμού, που βέβαια έχουν σοβαρούς δεσμούς με τα υπάρχοντα ταξικά στρώματα, όπως διατηρούνται ακόμα στην Ελλάδα και στον υπόλοιπο κόσμο. Από την άλλη μεριά η τάση της εξουσίας να αρθεί υπεράνω των τάξεων, και κατά συνέπεια και η θεωρία του υπερимπεριαλισμού δεν στερείται βασιμότητας. Εφόσον μπορούμε να κάνουμε διάκριση, ανάμεσα στο βάσιμο να εμφανιστεί και να υπάρξει για ένα διάστημα, και στο βάσιμο να επικρατήσει, η αυτοκρατορική πολιτική μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί μια εκδήλωση του φαινομένου που έχει ονομαστεί φυγή προς τα εμπρός. Ότι είναι δηλαδή η επίσπευση της μορφής μιας μεταβατικής κοινωνίας ακόμα πιο προωθημένης από τον σοσιαλισμό, που κατά τις ελπίδες των εμπνευστών της, θα μπορούσε να ακυρώσει, αντί να διευκολύνει τη μετάβαση, σε μια πραγματικά και ριζικά διαφορετική κοινωνία. Ένα είδος "ολικής επαναφοράς" (κατά το ομώνυμο κινηματογραφικό έργο) σε πολιτικό επίπεδο.

Πολιτική και ταξικές αντιθέσεις

Η άρση της πολιτικής υπεράνω των ταξικών αντιθέσεων, δεν είναι μόνο ένα τέχνασμα της συντηρητικής πολιτικής, ή μια παρέκκλιση από την επαναστατική πολιτική. Οι ταξικές αντιθέσεις, η ιστορικότητα του κοινωνικού περιεχομένου τους και των πολιτικών που πηγάζουν από αυτές, είναι ζητήματα που προφανώς χρειάζονται συζήτηση, στο πλαίσιο μιας προσπάθειας για την ανάπτυξη μιας αριστερής πολιτικής. Εδώ μπορούμε να πούμε δύο πράγματα: Το ένα είναι ότι όποιος θέλει να σεβαστεί την ταξική αντίληψη σαν βάση για την πολιτική και ιστορική κατανόηση της κοινωνίας, οφείλει να εκσυγχρονίσει την αντίληψη αυτή και να την προσαρμόσει στις σημερινές συνθήκες. Η ταξική αντίληψη για την κοινωνία, δεν είναι η πίστη πως η κοινωνία είναι διαιρεμένη σε δύο, ή περισσότερα πληθυσμιακά ταξικά στρατόπεδα, τα οποία μάχονται μεταξύ τους. Είναι η υιοθέτηση ερμηνειών για τις διάφορες κοινωνικές λειτουργίες με βάση τις αντιθέσεις που προκύπτουν από αντίθετες αλλά και αδιάρρηκτα συναντημένες μεταξύ τους κοινωνικές θέσεις. Είμαστε επομένως υποχρεωμένοι να αναγνωρίζουμε στις σημερινές συνθήκες τις αντιτιθέμενες κοινωνικές θέσεις, καθώς και την μορφή και την ουσία των αντιθέσεων που δημιουργούνται. Μπορούμε λοιπόν καταρχήν να πούμε ότι, οι κοινωνικές αντιθέσεις δεν έχουν χάσει μεν την πρωταρχική, σημασία τους για την κατανόηση της κοινωνικής λειτουργίας, αλλά είναι βέβαιο ότι αυτές δεν έχουν τον αποκλειστικά οικονομικό καθορισμό που είχαν ακόμα και πριν από 30 χρόνια. Η σύνδεση μεταξύ της λεγόμενης παραγωγικής βάσης και του λεγόμενου εποικοδομήματος, που είχε ήδη παρατηρηθεί από τα μέσα της δεκαετίας του 60, σήμερα είναι φανερό ότι έχει μετατραπεί σε αζεχώριστη και ουσιαστική σύμφυση μεταξύ τους. Εξ άλλου και όταν ακόμα η ταξική αντίθεση, ανάμεσα στην εργατική τάξη και

στην αστική τάξη, θεωρούνταν ότι αποτελεί την κύρια κοινωνική αντίθεση και μονοπωλούσε τις πραγματικές κοινωνικές αντιθέσεις, η τύχη της επαναστατικής πολιτικής δεν κρινόταν από την επίδρασή της πάνω στην εργατική τάξη. Η επίδραση αυτή ήταν μια προϋπόθεση που έκρινε την ανταπόκριση ευρύτερων στρωμάτων σ' αυτήν. Έτσι είχε και νόημα να λέγεται ότι η πολιτική των αριστερών κομμάτων ήταν σύμφωνη με τα συμφέροντα της τεράστιας πλειοψηφίας της αντίστοιχης κοινωνίας και αντίθετη στα συμφέροντα μιας "χούφτας" αντιδραστικών και εκμεταλλευτών. Αν αυτό ίσχυε για τις αρχές του αιώνα σήμερα που γίνεται φανερή η επικινδυνότητα της παράτασης της αστικής πολιτικής και μάλιστα σε συνθήκες φασιστικοποίησής της, αυτό ισχύει πολύ περισσότερο.

Σήμερα μια επαναστατική πολιτική έχει να ανταποκριθεί, όχι απλά στην ανάγκη της προάσπισης των συμφερόντων της μεγάλης πλειοψηφίας των αδυνάτων, αλλά στην ανάγκη της προστασίας της κοινωνίας σαν σύνολο, ενάντια σε μια πορεία προς την καταστροφή. Το ζήτημα δηλαδή δεν είναι μια πολιτική αλλαγή που θα επιβάλει την "κακοπέραση" σε μια χούφτα καπιταλιστές, προκειμένου να "καλοπεράσει" η μεγάλη μάζα των εργαζομένων και των αγροτών, αλλά μια αλλαγή που θα σώσει την κάθε κοινωνία ξεχωριστά και την ανθρωπότητα, σαν συνολική κοινωνία, από την καταστροφή. Στις συνθήκες της αυτοκρατορικής πολιτικής, η άρση της εξουσίας υπεράνω των ταξικών αντιθέσεων σημαίνει την εκ μέρους της επιβολή, εκ των άνω, μιας βίαιας (και άρα αιματηρής) αντιπαράθεσης ανάμεσα στο σημερινό φασισμό και στον σημερινό κομμουνισμό. Επομένως πραγματική αντίθεση σε αυτή την πολιτική, σημαίνει μια πολιτική που θα αρθεί επίσης υπεράνω των ταξικών αντιθέσεων, και θα οδηγήσει - εκ των κάτω όμως και στο επίπεδο του λόγου - την κοινωνία στην αντιπαράθεση μιας επαναστατικής προοπτικής στην συντηρητική προοπτική της κοινωνίας.

Η ιδέα ωστόσο, μιας τόσο πλατιάς αντίληψης για την κοινωνία αντιμετωπίζεται από την "υπαρκτή" αριστερά με τεράστια επιφύλαξη. Αυτό δεν συμβαίνει επειδή οι επιφυλακτικοί έχουν σκεφτεί και έχουν αποφασίσει ότι μια τέτοια ιδέα αποτελεί παρέκκλιση από τα καθιερωμένα, αλλά επειδή αυτοί οι ίδιοι είναι ανίκανοι να σκεφτούν με μαρξιστικό τρόπο, αν μπορούμε να τους αναγνωρίσουμε και καθόλου την ικανότητα, κλεισμένοι καθώς είναι μέσα στο πλαίσιο των εξουσιαστικών τους λειτουργιών, να σκεφτούν. Ο λόγος για τον οποίο κάθε ιδέα αναθεώρησης της ταξικής αντίληψης, συναντάει την άρνηση τόσο των πιστών σε αυτήν όσο και αυτών που την έχουν εγκαταλείψει και έχουν διαλέξει τα "προτάγματά" τους ανάμεσα σε διάφορες αφηρημένες έννοιες της "δημοκρατίας", της "ελευθερίας" και της "αυτονομίας", είναι ότι ούτε οι μεν ούτε οι δε έχουν το θάρρος να αναταράξουν το τέλμα μέσα στο οποίο διάγουν τον πολιτικό τους βίο. Οι μόνοι που δείχνουν μια διάθεση να προβληματιστούν, είναι ορισμένοι διανοούμενοι οι οποίοι αποβλέπουν στην ανακίνηση θεωρητικών ζητημάτων, ίσως επειδή νομίζουν ότι έχουν εξασφαλίσει τις συνθήκες ώστε αυτά τα ζητήματα να μην αποκτήσουν ποτέ σοβαρή πρακτική πολιτική σημασία. Σ' αυτό το χώρο των διανοουμένων, πολλοί από τους οποίους έχουν συμμετοχή σε πολιτικές δραστηριότητες, κάποιοι έχουν αρχίσει να

παίρνουν κάποιες αποστάσεις από τον άκρατο αντισταλινισμό όσο και από την αταλάντευτη ορθοδοξία.

Ο ιδιαίτερος εθνικισμός της Θεσσαλονίκης

Με βάση τις αντιλήψεις που εκτέθηκαν πιο πάνω, πρόχειρα και συνοπτικά, μπορούμε να δούμε πώς αντιμετωπίζονται τα θέματα που ανέδειξε η συζήτηση. Καταρχάς, η άποψη ότι υπάρχει μια ιδιαιτερότητα του εθνικισμού στη Θεσσαλονίκη, τόσο που αυτή να θεωρείται μια "ιδιαιτέρως αντιδραστική πόλη", είναι μια διάτρητη δικαιολογία που κυκλοφορεί ευρύτατα τελευταία για να δικαιολογήσει την αδυναμία της "υπαρκτής" Αριστεράς σ' αυτή την πόλη. Μια ματιά και μόνο στην πολιτική ιστορία της πόλης είναι αρκετή για να διαπιστώσει κανείς ότι οι πολιτικές συγκρούσεις στην Θεσσαλονίκη ήταν ιδιαίτερα έντονες, πράγμα που δεν μπορεί να δικαιολογηθεί παρά από το γεγονός ότι στην πόλη και γύρω απ' αυτήν υπήρχε μια έντονη οικονομική και πνευματική δραστηριότητα, που έκανε το έδαφος πρόσφορο για αλλαγές και όχι για οπισθοδρομήσεις. Είναι άλλωστε γεγονός ότι οι πολιτικές συγκρούσεις μέσα στην ελληνική κοινωνία, αν εξαιρέσει κανείς τα Δεκεμβριανά, ξέσπασαν στην Θεσσαλονίκη. Αν αυτές οι συγκρούσεις κατέληξαν σε αντίστοιχες ήττες της Αριστεράς, αυτό δεν σημαίνει ότι η πόλη ήταν αντιδραστική αλλά ότι η πλευρά που ηττήθηκε στάθηκε ανίκανη να εκμεταλλευτεί τις κοινωνικές δυνάμεις κατά τρόπο που να νικήσει. Ειδικά για τα Δεκεμβριανά, το ίδιο γεγονός ότι η εξέγερση περιορίστηκε, με ευθύνη της Αριστεράς, στην Αθήνα αντί να επιδιωχθεί η ανάπτυξη της εξέγερσης, η απόκτηση απ' αυτήν σαφώς επαναστατικού χαρακτήρα, και το άπλωμά της στην περιφέρεια και ιδιαίτερα στην Θεσσαλονίκη, είναι η βασική αιτία της υποτιθέμενης ήττας - που στην πραγματικότητα ήταν παραίτηση - της αριστεράς.

Αν επιμείνουμε, στην ύπαρξη μιας πολιτικής ιδιομορφίας στην Θεσσαλονίκη, θα πρέπει και να βρούμε την εξήγησή της. Το ότι μια αντιδραστική πολιτική εκδηλώνεται εντονότερα, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει μια πολιτική ανωριμότητα, αυτό δεν αποδεικνύει την κοινωνική ανωριμότητα αλλά το αντίθετο. Είναι δηλαδή φυσικό για την αντιδραστική πολιτική να ρίχνει το βάρος της εκεί που οι συνθήκες κάνουν τις κοινωνικές αντιθέσεις (ταξική πάλη ή όπως αλλιώς τις ονομάσουμε) εντονότερες, εκεί δηλαδή όπου οι συνθήκες είναι ώριμες για κοινωνικές αλλαγές. Η πολιτική ανωριμότητα της Θεσσαλονίκης, αν υπάρχει, δεν είναι δυνατόν να οφείλεται σε διόγκωση ή υπερτροφία της συντηρητικής κοινωνικής πλευράς εις βάρος της επαναστατικής, αλλά στην διάβρωση της υποτιθέμενης προοδευτικής πολιτικής από τον συντηρητισμό. Πρόκειται για μια διάβρωση που οφείλεται ακριβώς στις δύσκολες συνθήκες μέσα στις οποίες αναπτύχθηκε το αριστερό κίνημα στη Θεσσαλονίκη. Τις δύσκολες συνθήκες όμως τις δημιούργησε πράγματι η αντιδραστική πλευρά ακριβώς γιατί στη Θεσσαλονίκη ήταν το πεδίο όπου η ανάπτυξη μιας επαναστατικής πολιτικής θα ήταν ολέθρια για το μέλλον της αντιδραστικής πολιτικής σ' ολόκληρη τη χώρα. Τα παραπάνω, δεν αποτε-

λούν παρά μια, όπως λένε, υπόθεση εργασίας, η οποία όμως μάλλον επιβεβαιώνεται διά γυμνού οφθαλμού.

Η συγκεκριμένη συζήτηση που υπήρξε αφορμή γι' αυτό το κείμενο, υποτίθεται ότι θα απαντούσε στο ερώτημα του ιδιαίτερου εθνικισμού στην Θεσσαλονίκη. Οι απαντήσεις που δόθηκαν όμως μάλλον αποτελούν μορφές συντηρητικών πολιτικών απόψεων. Καταρχήν η ίδια η συγκυρία της εκδήλωσης αποτελεί ένα δείγμα συντηρητισμού, γιατί, όπως ειπώθηκε και στην αρχή, η συζήτηση προφανώς έγινε ενόψει των επερχόμενων εκλογών. Η προσφυγή όμως στον δημόσιο προβληματισμό κάθε φορά που γίνονται εκλογές, είναι γνωστή συντηρητική πολιτική. Άλλωστε συντηρητισμός είναι ακριβώς η άποψη ότι οι υπάρχοντες θεσμοί (π.χ. εκλογές, κεντρική κυβέρνηση, αυτοδιοίκηση), είναι επαρκείς για την επίλυση όλων των προβλημάτων που προκύπτουν από την ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής, είναι δηλαδή, σε τελευταία ανάλυση, η εκ των άνω και ερήμην της κοινωνίας, άσκηση της πολιτικής. Η εν λόγω συζήτηση δεν ήταν λιγότερο μια εκδήλωση "αριστερού ιδεαλισμού" απ' αυτόν που καταδίκασε ο εκ των εισηγητών Μιχάλης Μπαρτσίδης, δεδομένου τόσο οι εισηγήσεις όσο και οι κυριότερες από τις απόψεις που ακούστηκαν, εκφέρθηκαν από μια θέση αυθεντίας. Η όλη συζήτηση δεν αποσκοπούσε στον ιδεολογικό εξοπλισμό των παρισταμένων για τον όποιο αγώνα τους, ενάντια στις αντιδραστικές απόψεις, αλλά στην επιβεβαίωση των ειδικών χώρων της Αριστεράς που οργάνωσαν την εκδήλωση σαν αντι-εθνικιστικών και στην διευθέτηση των αντιστοίχων προβλημάτων προς την επίτευξη μιας προσωρινής ενότητας. Τέλος η "αλήθεια" που εκφράζουν αυτές οι απόψεις δεν είναι λιγότερο "εξ αποκαλύψεως". Η διαφορά τους από τις άλλες, τις ξύλινες, είναι ότι η δική τους "αποκάλυψη" προέρχεται όχι από τον ακαδημαϊκοποιημένο μαρξισμό της παραδοσιακής Αριστεράς, αλλά από τον μαρξικοποιημένο ακαδημαϊσμό της μετά τον Μάη του 68, Αριστεράς.

Η αντίθεση μεταξύ κομμουνισμού και φασισμού

Η πιο ενδιαφέρουσα από τις απόψεις που εκφράστηκαν στην συγκεκριμένη συζήτηση, είναι αυτή του Μιχάλη Μπαρτσίδα. Αυτός δέχτηκε την άποψη, ότι η βασική πολιτική αντίθεση είναι ανάμεσα στον φασισμό και στον κομμουνισμό, αλλά απέρριψε την άποψη ότι η κοινωνία, μπορεί να θεωρηθεί σαν το ενιαίο σύνολο στο οποίο απευθύνεται η πολιτική της αριστεράς, εν όψει μιας διαφοράς προοπτικών. Αυτό είναι εκ πρώτης όψεως μια αντίφαση, δεδομένου ότι οι πολιτικές αντιθέσεις δεν μπορούν να νοηθούν παρά σαν αντιθέσεις πολιτικής προοπτικής, η οποία αφορούσε πάντα και αφορά, στις σημερινές συνθήκες πολύ περισσότερο, το κοινωνικό σύνολο. Από τα συμφραζόμενα όμως φαίνεται καθαρά ότι στη λογική της απάντησης, δεν υπάρχει καμιά αντίθεση, αφού οι δύο αντίθετες πολιτικές (φασιστική και κομμουνιστική) σχετίζονται με την προοπτική της κοινωνίας, τόσο μόνο όσο η δυναμική αυτής της προοπτικής δεν ξεπερνά τα όρια της αστικής κοινωνίας. Η αντίθεση όμως ανάμεσα στον φασισμό και στον κομμουνισμό, δεν έχει νόημα, αν δεν επισημανθεί η βασική διαφο-

ρά τους που είναι ακριβώς η ριζική αλλαγή της κοινωνίας. Στην εισήγησή του ο Μ.Μ. παρέθεσε ένα απόσπασμα από κάποιο έργο του Ετιέν Μπαλιμπάρ που λέει: «Ο κομμουνισμός νοείται με περισσότερες από μια σημασίες: περιορισμός της υπερεργασίας, κατάργηση του χωρισμού πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας, διάκριση της ένταξης στην Πόλη από την εθνική ένταξη, και άλλες». Προφανώς εδώ ο κομμουνισμός αντιμετωπίζεται από πολιτική άποψη σαν "μοντέλο" κοινωνίας στο οποίο θα λυθούν ορθολογιστικά τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί σήμερα από τον καπιταλισμό. Από ιστορική άποψη, δηλαδή, αυτός ο κομμουνισμός νοείται σαν άρνηση (για να μην πούμε διόρθωση) των κακών χαρακτηριστικών της σημερινής κοινωνίας, αλλά όχι ως άρνηση της ίδιας της παρούσας κοινωνίας ακόμα και στην πλήρως ιδεατή και εξορθολογισμένη μορφή της. Αλλά ένας τέτοιος κομμουνισμός δεν έχει νόημα ούτε από πολιτική άποψη ούτε από ιστορική άποψη. Ο κομμουνισμός αποκτάει νόημα όταν νοηθεί σε σχέση διαλεκτικής ενότητας με την παρούσα κοινωνία. Όταν δηλαδή νοηθεί σαν ενυπάρχων, από πολιτική άποψη, ως τάση μέσα στη σύγχρονη αστική κοινωνία, δημιουργώντας στο νοητικό πεδίο (ή στο φαντασιακό πεδίο, για να μας χρησιμεύσει σε κάτι και ο Καστοριάδης), τις ιδέες της κοινωνικής αλλαγής. Η βασική ιδέα όμως, που γεννάει η ενύπαρξη του κομμουνισμού στην σημερινή κοινωνία, από ιστορική άποψη, είναι ότι η αυριανή κοινωνία, νοείται σε ενότητα με την σημερινή κοινωνία επειδή ακριβώς αποτελεί την άρνηση της, την αποκρυστάλλωση δηλαδή της αντίληψης ότι οι αστική μορφή κοινωνίας δεν μπορεί να εξορθολογιστεί.

Η παλινδρόμηση στην εθνικιστική ταυτότητα

Μια δεύτερη θεωρητική άποψη που ακούστηκε στην συζήτηση είναι μια εξήγηση του εθνικισμού και του συντηρητισμού σαν παλινδρόμηση της ταυτότητας των ατόμων που ακολουθούν αυτές τις πολιτικές. Αυτή η άποψη έχει δύο αξιοπρόσεκτα στοιχεία: Το ένα είναι η ίδια η **έννοια της παλινδρόμησης**. Το παιχνίδι της ατομικής συνείδησης συνίσταται ακριβώς στο διαρκές "ξεθώριασμα" και κατά καιρούς απόρριψη παλαιότερων "εγγραφών" και στην πρόσκτηση καινούριων "εγγραφών" στην θέση τους. Παλινδρόμηση επομένως θα σήμαινε, "επανεγγραφή" στοιχείων που έχουν απορριφθεί. Αλλά αυτό είναι εύκολο να το υιοθετήσει κανείς σαν επιστημονικό σχήμα, είναι όμως δύσκολο να το φανταστεί σαν πραγματική συνειδησιακή λειτουργία. Μπορεί να ξανά-συναφθεί ένας διαλυμένος γάμος αλλά μια ιδέα που απορρίφθηκε είναι αδύνατον να ξανά-προσληφθεί. Ο συντηρητισμός επομένως μπορεί να νοηθεί μόνο σαν "ελλιπής" ανανέωση της κοινωνικής συνείδησης και όχι σαν παλινδρόμησή της. Το δεύτερο θέμα που βάζει η διατύπωση μιας "μοναχικής" εθνικιστικής παλινδρόμησης, είναι η υποκρυπτόμενη άποψη ότι η κοινωνική ταυτότητα μπορεί να μην υπάρχει καθόλου ή να υπάρχει σε πολλές εκδοχές, πράγμα που σημαίνει ότι μέσα στην κοινωνία, εκτός από αντιθέσεις, υπάρχουν διαχωριστικά χάσματα επικοινωνίας ανάμεσα στις διάφορες κοινωνικές μερίδες. Η ύπαρξη όμως τάξεων ή όποιων άλλων κοινωνικών κατηγοριών, δεν σημαίνει διαφορετικές κοινωνικές ιδιότητες άρα διαφορετικές (χωριστές) κοινωνικές ομάδες, αλλά διαφορετικές κοινωνι-

κές θέσεις. Από τις διαφορετικές θέσεις στην κοινωνία προκύπτουν διαφορές στην, κατά βάση, ενιαία κοινωνική ταυτότητα και όχι διαφορετικές κοινωνικές ταυτότητες.

Από το γεγονός ότι ένα κοινωνικό άτομο ζει σε έναν τόπο, έρχεται σε μια καθορισμένη σχέση με άλλα κοινωνικά άτομα, χρησιμοποιεί τις ίδιες υπηρεσίες της ίδιας αγοράς προκύπτουν τα βασικά στοιχεία της κοινωνικής του ταυτότητας. Δυο άτομα έχουν την ίδια ταυτότητα ακόμα και αν έχουν ανταγωνιστική σχέση μεταξύ τους και μάλιστα η ανταγωνιστική τους σχέση ενοποιεί την ταυτότητά τους ακόμα και αν μέχρι την στιγμή της σύγκρουσής τους δεν είχαν συνείδηση της κοινής τους ταυτότητας. Το γνωστό σύνθημα "Αλβανέ, Αλβανέ, δεν θα γίνεις Έλληνας ποτέ" για παράδειγμα, αντίθετα με ό,τι πιστεύεται, δεν μπορεί να εκληφθεί παρά μόνο σαν μια υπόρρητη, υποσυνείδητη δήλωση ενιαίας ταυτότητας. Αντίθετα η σκέψη ενός τρίτου, ότι το παραπάνω σύνθημα εκφράζει διαφορετικές ταυτότητες αποτελεί μια πολύ καλή βάση (στον τρίτο) για την ανάπτυξη ενός αντιεθνικιστικού, εθνικισμού. Στην πραγματικότητα οι αντι-εθνικιστικές απόψεις αποτελούν μια διαφορετική πρόταση διευθέτησης των κοινωνικών αντιθέσεων, έχουν δηλαδή μια διαφορετική θέση εξουσίας. Δεν φτάνει ότι διατηρούν την απόσταση τους από την μερίδα των εθνικά καταπιεζόμενων, αλλά προσθέτουν και μια απόσταση από την μεγάλη μερίδα της κοινωνίας που τους "καταπιέζει". Αν οι άνθρωποι της ίδιας κοινωνίας, όσο πλατιά και αν την ευνοήσουμε, είχαν διαφορετική ταυτότητα, τότε δεν είναι καθόλου αδικαιολόγητη η ρατσιστική συνείδηση που οδηγεί τον Έλληνα να κραυγάζει το παραπάνω σύνθημα εναντίον του Αλβανού. Πραγματικά το ιδιαίτερο μένος με το οποίο η "υπαρκτή" Αριστερά αντιμετωπίζει αυτό που ονομάζει "εθνικισμό" και "ρατσισμό", χωρίς καμία τις περισσότερες φορές διάκριση ανάμεσα στον φορέα της πολιτικής και στον οπαδό της, την έχει οδηγήσει από την παρεξήγηση της πάλαι ποτέ ταξικής αντίληψης σε έναν "επιστημονικό", και επομένως πολύ χειρότερο, ρατσισμό και εθνικισμό, που εκδηλώνονται εναντίον οποιοδήποτε "τολμήσει" να αμφισβητήσει την ουσία του αντιρατσισμού και αντιεθνικισμού των "αγωνιστών" της.

Ο ιδιαίτερος εθνικισμός της Θεσσαλονίκης

Βεβαίως τα ζητήματα της κοινωνικής ταυτότητας και, αν μπορούμε να μιλάμε για κάτι τέτοιο, της ατομικής ταυτότητας, είναι ευρύτερα και πολύπλοκα στην ανάλυση τους. Σε ό,τι αφορά όμως την προσπάθεια να εξηγηθεί ο εθνικισμός και ο ρατσισμός, εκ μέρους της Αριστεράς, η παρεξήγηση που υπάρχει και διαδίδεται είναι φανερή. Ο αντίπαλος μιας αριστερής πολιτικής δεν είναι οι οπαδοί της ρατσιστικής, φασιστικής, συντηρητικής, νεοφιλελεύθερης κ.λπ. πολιτικής αλλά οι φορείς της, αυτοί που την διαδίδουν και αξιοποιούν την επίδραση, μιας τέτοιας πολιτικής, πάνω στα κοινωνικά στρώματα που την αποδέχονται. Υπάρχει πράγματι μια συντηρητική πολιτική, που εμφανίζεται σαν εθνικιστική και ρατσιστική, και που όταν επικρατεί δημιουργεί μεγάλα προβλήματα στην αντίστοιχη κοινωνία. Ακριβώς όμως γι' αυτό το λόγο χρειάζεται προσοχή στην αντιμετώπιση της. Οποιαδήποτε "αντιδραστική" πολιτική συγκροτείται στον αέρα αλλά πάνω στη δυνατότητα καπηλείας των

πραγματικών αναγκών κοινωνικών ατόμων, με την κινητοποίησή τους σε πολιτικές δραστηριότητες αντίθετες από την ικανοποίηση των πραγματικών αναγκών τους. Η κοινωνική συνοχή αποτελεί υγιή επιθυμία των κοινωνικών ατόμων και εξασφαλίζεται μέσω της αντίθεσης και του αγώνα ενάντια στην δύναμη που την απειλεί. Αυτή η αντίθεση όμως, μπορεί να εκφραστεί σαν αντίθεση σε μια πολιτική διευθέτησης των διαφορών ή σαν αντίθεση ενάντια στις κοινωνικές μερίδες που έχουν διαφορές και προκρίνουν την μια ή την άλλη πολιτική διευθέτησης των διαφορών.

Είναι σαφές ότι στη Θεσσαλονίκη υπάρχει μια μερίδα πολιτικών που πασχίζει να δημιουργήσει αντιπαλότητα μέσα στους κόλπους της κοινωνίας, ή καλύτερα που πασχίζει να μετατρέψει τις διαφορές που αναγκαστικά υπάρχουν, σε κοινωνική αντιπαλότητα. Όπως είναι λογικό οι πολιτικές αυτές εκφράζονται σαν ανάγκη ελέγχου και καταπίεσης των λεγόμενων αδύνατων κοινωνικών στρωμάτων, εναντίον των οποίων προσπαθούν να δημιουργήσουν αντιπαλότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας πολιτικής είναι ο κ. Παπαθεμελής ο οποίος δεν παραλείπει, σαν καλός χριστιανός, να αναφέρεται στην πολιτική πυγμής με την οποία πρέπει να λύνονται όλα τα προβλήματα της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Η εκκλησία όπως εκφράζεται με τον μητροπολίτη Θεσσαλονίκης κ. Άνθιμο, επίσης προκρίνει εκφράσεις πολιτικής που μπορούν να οδηγήσουν σε αντιπαλότητα. Αυτός αξιοποιεί προφανώς τις δυνατότητες που έχει, μέσω της οικονομικής και πολιτιστικής δύναμης της εκκλησίας, είναι φανερό ότι προσπαθεί να δημιουργήσει ένα κοινό, το οποίο θα μπορεί να αξιοποιηθεί στην εξυπηρέτηση "συλλογικών" φιλοδοξιών της εκκλησίας, καθώς και προσωπικών φιλοδοξιών μέσα στην εκκλησία. Τέλος η γραφική φιγούρα της αντιδραστικής πολιτικής της Θεσσαλονίκης είναι ο κ. Ψωμάδης ο οποίος έχοντας την συμπάθεια μιας μεγάλης μερίδας της κοινωνίας της Θεσσαλονίκης, δεν έχει κανένα λόγο να δημιουργεί (στα λόγια τουλάχιστον) αντιπαλότητα μέσα στην ίδια την κοινωνία και γι' αυτό στη δική του εκδοχή περιορίζεται στην προσωπική του αντιπαλότητα με τους φίλους ή εχθρικούς πολιτικούς αντιπάλους του, οι οποίοι προσπαθούν να του αποσπάσουν ψήφους.

Η Αριστερά δεν έχει κανένα λόγο να κάνει διακρίσεις και διαχωρισμούς ανάμεσα στα πρόσωπα που υπηρετούν την αντιδραστική πολιτική στην Θεσσαλονίκη και οι οποίοι δημιουργούν ένα ιδιαίτερα βαρύ πολιτικό κλίμα. Δεν έχει λόγο να κάνει διακρίσεις ανάμεσα στον Ψωμάδη, τον Παπαθεμελή και τον Άνθιμο. Αλλά δεν έχει λόγο να κάνει διακρίσεις όταν πραγματικά περιορίζεται στην πολιτική αντιπαράθεση και δεν αποδύεται σε έναν προσωπικό πόλεμο, για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες ψηφοθηρίας του ενός ή του άλλου προσώπου που κατεβαίνει στις εκλογές υπό την σημαία της. Πολιτική αντιπαράθεσης στον εθνικισμό της Θεσσαλονίκης προϋποθέτει την αναγνώριση της πραγματικής κατάστασης. Οφείλει δηλαδή μια αριστερή πολιτική να αναγνωρίσει πάνω σε όλα τα θέματα που τροφοδοτούν την αντιδραστική πολιτική (ανεχεια, ανεργία, ξενοφοβία, ρατσιστικές τάσεις, εθνικιστικές τάσεις) την πραγματική κοινωνική και πολιτική τους βάση και να δώσει απαντήσεις για την διευθέτηση των διαφορών ανάμεσα στα κοινωνικά στρώματα που ρέπουν στην υιοθέτηση αντι-

δραστικών απόψεων και στα στρώματα εναντίον των οποίων στρέφεται η αντιδραστική πολιτική, αναγνωρίζοντας την βασιμότητα των πραγματικών αναγκών και απαιτήσεων, και των δύο πλευρών και την κοινή ανάγκη να απαλλαγούν και οι δύο πλευρές από την καπηλεία των αντίστοιχων εξουσιαστικών επιδράσεων. Η υπαρκτή Αριστερά κάθε άλλο παρά έχει απαντήσεις τέτοιου είδους. Στην πραγματικότητα ασκεί μια πολιτική αντιπαλότητας στην κοινωνική βάση προσπαθώντας να στρέψει τα στρώματα που επηρεάζει, δηλαδή κυρίως κάποια στρώματα διανοουμένων, στελεχών σε διάφορες πολιτικές συγκρότησης και των "πολιτικοποιημένων" μερίδων του πληθυσμού εναντίον των οπαδών της εθνικιστικής πολιτικής, με την ελπίδα ότι θα φέρει στον δικό της ψηφοθηρικό μπεζαχτά μερικές ψήφους ακόμα.

Μ' αυτό τον τρόπο η υπαρκτή Αριστερά περιμένει να της αποκαλυφθούν εξ ουρανού, ή έστω εκ της πολιτικής συγκυρίας, τα λεγόμενα "ρήγματα" στην αντιδραστική πολιτική, αντί να τα δημιουργήσει, ή έστω να τα οξύνει, παρατηρώντας σοβαρά την αντίθεσή ανάμεσα στην υγεία των κοινωνικών επιθυμιών και στην αρρώστια της καπηλείας τους, εκ μέρους μιας μερίδας συντηρητικών πολιτικών. Χαρακτηριστικό δείγμα μιας τέτοιας αδιέξοδης αριστερής πολιτικής είναι η πολιτική για τον λεγόμενο χωρισμό του κράτους από την εκκλησία και το συνακόλουθο αντικκλησιαστικό μένος που έχει καταλάβει την Αριστερά. Αυτή έχει αποτύχει οικτρά να αντιληφθεί ότι μέσα στα όρια της εκκλησίας υπάρχουν, εξ αντικειμένου, τεράστιες αντιθέσεις ανάμεσα στο μέρος της κοινωνίας που, καλώς ή κακώς, πιστεύει και στην κορυφή της εκκλησιαστικής ιεραρχίας. Αλλά αν κακώς ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας πιστεύει, η ευθύνη της είναι τεράστια. Επί χρόνια στεκόταν αδιάφορη, όταν δεν προσπαθούσε και να την προσεταιριστεί, απέναντι στην καπηλεία των θρησκευτικών αισθημάτων από την εκκλησιαστική εξουσία, απέναντι στην απογοήτευση των χριστιανών από τον τρόπο που ασκούσαν την εκκλησιαστική λειτουργία οι κορυφαίοι ιεράρχες. Θυμήθηκαν το αντιθρησκευτικό τους μένος, και την παρεξηγημένη φράση: "η θρησκεία είναι το όπιο του λαού" μόνον όταν ο Χριστόδουλος αποφάσισε να βάλει χέρι στα κοινωνικά στρώματα που επηρεάζει η Αριστερά και κυρίως στην νεολαία. Το ίδιο συνέβη με τις υπόλοιπες εκδηλώσεις της αντιδραστικής πολιτικής. Ο εθνικισμός, για παράδειγμα βόλεψε πολύ καλά και τον Συνασπισμό και το Κ.Κ.Ε. που δεν παρέλειπαν να προσθέτουν τα γαλάζια χρώματα, εξαφανίζοντας ένα μέρος από τα κόκκινα, στις σημαίες τους. Ούτε απείχαν ποτέ οι ηγέτες της Αριστεράς από τις συζητήσεις, για το τελικό όνομα της FYROM, για την διευθέτηση του προβλήματος των προσφύγων, για την πάταξη της τρομοκρατίας κ.λπ., χωρίς να τους ενοχλεί καθόλου το πλαίσιο μέσα στο οποίο γινόταν η συζήτηση. Άρχισαν να ενοχλούνται όταν διάφοροι φιλόδοξοι νέοι, άρχισαν να δημιουργούν συγκροτήσεις στον χώρο της αριστεράς που ασχολούνταν με εξειδικευμένο τρόπο με τα διάφορα προβλήματα της κυρίαρχης αντιδραστικής πολιτικής κερδίζοντας οπαδούς τους οποίους αποσπούσαν από τα δύο επίσημα κόμματα της αριστεράς. Άρχισαν τότε να αναγνωρίζουν τα "ειδικά" προβλήματα προσπαθώντας είτε να ενσωματώσουν στον χώρο τους τις συγκροτήσεις αυτές, όπως ο Συνασπισμός, είτε να τις καταπολεμήσουν όπως το Κ.Κ.Ε.

Σε όλες τις περιπτώσεις πάντως, το συνονθύλευμα των ηγετών και στελεχών της υπαρκτής Αριστεράς, κάθε άλλο παρά τείνει στη ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Έχοντας αποδεχθεί το τελεσίδικο της ήττας της, ως Αριστερά, προσπαθεί να διατηρήσει έναν πολιτικό χώρο που περιλαμβάνει ένα μικρό ποσοστό οπαδών και ψηφοφόρων το οποίο νομίζει, νομίζουν δηλαδή οι ηγέτες της, ότι θα τους εξασφαλίσει "μια θέση στον ήλιο" της αστικής πολιτικής. Η αντίληψη αυτή, στην ουσία της, είναι αντίστοιχη με την αντίληψη της αντιδραστικής πολιτικής, έχοντας απλώς τα χαρακτηριστικά της αδύνατης πλευράς. Ενώ δηλαδή, το συγκρότημα των αντιδραστικών της Θεσσαλονίκης, καλλιεργεί τον κοινωνικό ανταγωνισμό μέσω ενός επιθετικού συντηρητισμού, που αποσκοπεί στην συγκρότηση μιας δύναμης ικανής να διαιωάνει την κυριαρχία της, το συγκρότημα της υπαρκτής αριστεράς καλλιεργεί τον κοινωνικό ανταγωνισμό μέσω ενός αμυντικού συντηρητισμού που αποσκοπεί στη συγκρότηση μιας δύναμης ικανής να εξασφαλίσει μια δευτερεύουσα και βοηθητική θέση στο πολιτικό σύστημα. Το ζήτημα βέβαια δεν είναι μόνο να επισημανθεί αυτή η πολιτική λειτουργία της Αριστεράς, αλλά είναι κυρίως να τονιστεί ότι αυτή η πολιτική είναι το ίδιο αδιέξοδη όσο και η τυπική αντιδραστική πολιτική. Απ' όποια πλευρά και αν δημιουργείται ο κοινωνικός ανταγωνισμός, μέσα από τη σύγκρουση που στο τέλος θα γίνει αναπόφευκτη, η κοινωνία θα ισορροπήσει αναγκαστικά σε μια καρποφόρα έλλογη κοινωνική αντιπαράθεση δημιουργώντας έτσι μια βάση για μια νέα πολιτική αντιπαράθεση.

Οι χώροι ελευθερίας

Η πολιτική ανεπάρκεια της υπαρκτής Αριστεράς την οδηγεί αναγκαστικά, προκειμένου να υπερασπιστεί το μικρό ποσοστό της επιρροής της, στην φαντασίωση ότι μπορεί να οχυρωθεί μέσα σε κάποιους **χώρους ελευθερίας** μέσα στους οποίους οι φιλόδοξοι νέοι της αριστεράς θα ασκούν την εξουσία τους και θα ικανοποιούν τον πληγωμένο εξουσιαστικό ναρκισσισμό τους. Μια αγωνιώδης κραυγή, για τη δημιουργία και διατήρηση κάποιων χωρών ελευθερίας, ακούστηκε και στη συγκεκριμένη συζήτηση, σαν πανάκεια για την προφύλαξη της Αριστεράς από την απειλή της αντιδραστικής πολιτικής. Αυτή η άποψη που κερδίζει έδαφος, στους χώρους των λεγομένων κοινωνικών κινημάτων, αν και δεν είναι καινούργια, είναι η πιο επικίνδυνη έναντι της ζωτικής ανάγκης πολιτικού εκσυγχρονισμού της Αριστεράς. Οι "χώροι ελευθερίας", που άλλωστε ακούγονται και σε διάφορες περιπτώσεις και σαν "νησίδες ελευθερίας", είναι η ανανέωση της παλιάς αντίληψης για τις "νησίδες δημοκρατίας" που, κατά τις ελπίδες της, έπρεπε και μπορούσε να δημιουργήσει η Αριστερά σε ορισμένους δήμους όπου κατάφερε να εκλέξει αριστερούς δημάρχους. Η χρησιμότητα αυτών των "νησίδων δημοκρατίας" ήταν μεγάλη για ορισμένους καριερίστες και χρυσοθήρες της αριστεράς, ήταν όμως εντελώς αρνητική για την πολιτική συνείδηση των μελών και οπαδών της αριστεράς. Από τις "νησίδες της δημοκρατίας" η Αριστερά πέρασε στις "νησίδες της τέχνης" που ήταν ο Θεοδωράκης και η σχολή που δημιούργησε και έφτασε στη μεγάλη "νησίδα της δημοκρατίας" που

ήταν η Ένωση Κέντρου. Σ' αυτήν η Αριστερά εκείνης της εποχής στήριξε όλες τις ελπίδες της, για να φτάσει τελικά πλησίτια στην "νησίδα της δικτατορίας". Οι σημερινοί "χώροι ελευθερίας" νοούνται και σχεδιάζονται σαν άσυλα των διαφόρων εξειδικευμένων κοινωνικών κινημάτων. Σαν χώροι δηλαδή όπου θα μπορούν να βρίσκουν καταφύγιο μερικοί "συνειδητοποιημένοι" καταπιεζόμενοι, υπό την αιγίδα κάποιων ικανών να τους χειραγωγήσουν αλλά όχι αρκετά ικανών για να περάσουν στην κεντρική πολιτική σκηνή. Δείγματα τέτοιων "χώρων ελευθερίας" έχουμε από τις διάφορες ομάδες της "αυτονομίας", όπου προκειμένου να προασπιστεί η "αυτονομία" των αυθεντιών που τις "διαχειρίζονται" δεν υπάρχει κανένας δισταγμός να καταπατηθεί βάναυσα η ελευθερία της έκφρασης οποιουδήποτε έχει κριτικές απόψεις για τα ζητήματα που συζητούνται.

Στην πραγματικότητα αυτοί οι "χώροι ελευθερίας" προπαγανδίζονται και, όπου γίνεται εφικτό, δημιουργούνται με κίνητρο είτε την δημιουργία ενός αναβαθμού προς τον (ή μέσα στον) ακαδημαϊκό χώρο, είτε για να εξασφαλιστούν με την μετατροπή αυτών των χώρων σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), ορισμένες νέου τύπου θέσεις επίσημης εξουσίας. Τονίζεται εδώ το "επίσημο" γιατί ήδη αυτές οι θέσεις αντιμετωπίζονται σαν θέσεις εξουσίας και πριν να γίνουν επίσημες. Από την άλλη μεριά πρέπει να παραδεχτούμε, ότι και αυτές οι ομάδες συγκροτούνται με βάση την καπηλεία των εντελώς υγιών επιθυμιών για συμμετοχή και κοινωνική προσφορά, ορισμένων ανθρώπων. Είναι εντελώς φυσικό ορισμένοι άνθρωποι ευαίσθητοι, σε διάφορα πολιτικά θέματα που προέκυψαν μετά από την μετάλλαξη της κλασικής Αριστεράς σε μια τυπική αστική δύναμη ή και επιτέλους άνθρωποι που έχουν διάθεση να συμμετέχουν στην πολιτική, να αναζητούν διέξοδο για την ικανοποίηση της επιθυμίας τους σε κάποιους "νέους" πολιτικούς χώρους. Το πρόβλημα είναι ότι πολύ γρήγορα αυτοί οι χώροι μεταμορφώνονται σε "νέες" συντηρητικές πολιτικές συγκροτήσεις. Ωστόσο αυτές οι συγκροτήσεις υπάρχουν. Είναι αυτές που μαζί με τα κόμματα συναποτελούν την υπαρκτή Αριστερά. Το πρόβλημα της επαναφοράς αυτών των ομάδων σε μια διαφορετική πολιτική, εναπόκειται στην ανάπτυξη της κρίσης και της δράσης της βάσης τους και κυρίως στο ξεπέραςμα, του ταμπού ή του φετίχ της εξουσίας ή και των δύο.

Συμπερασματικά

Αυτό το κείμενο ξεκίνησε σαν μια προσπάθεια να παρουσιαστούν από μια ευρύτερη οπτική τα προβλήματα της αριστερής πολιτικής, στην προσπάθεια της να αντιπαρατεθεί στην αστική πολιτική που φτάνει στα όρια των δυνατοτήτων της να επιβιώσει και αναγκάζεται να περάσει σε όλο πιο ανοιχτές μορφές φασισμού. Χρησιμοποιήθηκε το παράδειγμα της συζήτησης της 28^{ης} Ιανουαρίου 2006 με θέμα "**κοινωνικός ιστός, ταυτότητες και το αίτημα της κοινωνικής αλληλεγγύης στη Θεσσαλονίκη**", επειδή, όπως ειπώθηκε και στην αρχή, σ' αυτή τη συζήτηση τέθηκαν όλα τα πολιτικά ζητήματα που αντιμετωπίζει η Αριστερά αλλά και αναδείχθηκαν οι βασικές της αδυναμίες στην αντιμετώπιση αυτών των ζητημάτων. Το κείμενο αυτό, όπως τελικά διαμορφώθηκε, επεκτάθηκε πέρα από

μια απλή κριτική του λόγου που αναπτύχθηκε μέσα σ' αυτή τη συζήτηση. Επεκτάθηκε κυρίως σε θέματα που αφορούν τα εσωτερικά προβλήματα της Αριστεράς χωρίς ωστόσο να γίνεται σαφές ποια είναι η πρόταση για την επίλυση των συγκεκριμένων προβλημάτων. Γιατί βέβαια δεν είναι δυνατό να υπάρξει μια γενική πρόταση για μια συγκεκριμένη πολιτική, χωρίς ένα οργανωτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα γίνουν συγκεκριμένες προτάσεις και θα συζητηθούν συγκεκριμένα επιχειρήματα υπέρ των διαφόρων επί μέρους προτάσεων. Αλλά από την άλλη μεριά στις παρούσες συνθήκες, είναι εντελώς αδύνατον να υπάρξει ένα οργανωτικό πλαίσιο, γιατί κανείς απ' αυτούς ηγούνται τυπικά αλλά ακόμα χειρότερα άτυπα, διαφόρων ομάδων δεν είναι διατεθειμένος να συμμετάσχει σε μια ευρύτερη οργανωμένη ομάδα. Η συνειδητή προσπάθεια να καταστραφούν οι λειτουργίες του Κοινωνικού Φόρουμ, είναι το πιο χαρακτηριστικό δείγμα των διαθέσεων των διαφόρων αρχηγών και αυθεντιών που καταδυναστεύουν το προοδευτικό κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας.

Επομένως καμιά πρόταση οργανωμένης δράσης μέσα στα πλαίσια της Αριστεράς δεν μπορεί να γίνει. Είναι καταδικασμένη από την αρχή σε αποτυχία. Η συζήτηση της 28^{ης} Ιανουαρίου έδειξε επίσης ότι ούτε κάποια συζήτηση μπορεί να γίνει μέσα στα πλαίσια ενός οργανωμένου χώρου, αν δεν ανταποκρίνεται σε μικροκομματικές και μικροπολιτικές ανάγκες κάποιων προσώπων που κυριαρχούν στο χώρο αυτό. Ωστόσο όχι μόνο είναι φανερό ότι υπάρχει ανάγκη να συζητηθούν εξ' υπαρχής τα προβλήματα της Αριστεράς αλλά τόσο η συγκεκριμένη συζήτηση, όσο και διάφορα διάσπαρτα και τυχαία περιστατικά δείχνουν ότι, στην βάση της αριστεράς, υπάρχει η διάθεση για σοβαρή συζήτηση. Η πιο ενθαρρυντική ένδειξη είναι ότι δημιουργούνται παρέες και επαφές ανάμεσα σε ανθρώπους της αριστεράς που ανήκουν σε διαφορετικές πολιτικές οργανώσεις και τάσεις, καθώς επίσης και ότι υπάρχει μια γενική κούραση, ακόμα και αγανάκτηση, μερικές φορές, εναντίον των "αρχηγών" και των "αυθεντιών" που πλέον έχουν αναγκαστεί να αποκαλύψουν τόσο την κενότητα τους όσο και την ιδιοτέλειά τους. Δεδομένων αυτών των συνθηκών, η μοναδική δυνατότητα που υπάρχει για μια γενική συζήτηση, που θα έβαζε σαν στόχο την αναγνώριση της πολιτικής κατάστασης και θα μπορούσε ενδεχομένως να προχωρήσει σε διαπιστώσεις για τις δυνατότητες μιας πιο οργανωμένης πολιτικής έκφρασης των προοδευτικών κοινωνικών τάσεων, είναι μέσα από πρωτοβουλίες που θα κρατηθούν μακριά από την αρχηγία αλλά και την "χορηγία" των ήδη υπαρχουσών οργανώσεων και των προσωπικοτήτων που τις διαχειρίζονται. Οι δυνατότητες για άνοιγμα τέτοιων συζητήσεων υπάρχουν. Το μεγάλο εμπόδιο για την ανάπτυξη τέτοιων συζητήσεων, όπως απέδειξε και η πείρα του Κοινωνικού Φόρουμ είναι η προσκόλληση στα δεδομένα της υπαρκτής Αριστεράς. Όπως αποδείχτηκε όμως και στην περίπτωση του υπαρκτού σοσιαλισμού όταν έρθει ο χρόνος τα εμπόδια αποσύρονται. Το πρόβλημα είναι αν τον χρόνο θα τον περιμένουμε σαν τις μωρές παρθένες, να έρθει να μας ξυπνήσει ή αν θα αφουγκραστούμε τα βήματά του και θα φροντίσουμε να τον προϋπαντήσουμε.